

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 23.08.2025

Kabul/Accepted: 11.1.2026

DOI: 10.17822/omad.133507

Atıf/Citation: Mustafa Yılmaz “ Hazine Kethüdası Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin Muhallefatı”. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi 13/35 (2026): 150-174.

Mustafa Yılmaz

Independent Researcher, E-posta: mstfayilmaazz@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2379-1567>

Hazine Kethüdası Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin Muhallefatı *The Inheritance Register (Muhallefat) of Kıbrıslı Mehmed Emin Effendi, Katkhuda of the Treasury*

Öz: Bu çalışmada, II. Mahmud döneminde Hazine Kethüdası olarak görev yapan Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefatı incelenmektedir. “Muhallefat”, bir kişinin vefatından sonra geride bıraktığı tüm mal varlığını ifade eder ve Osmanlı döneminde sıklıkla “tereke” kavramıyla karıştırılır. Bu nedenle, çalışmada öncelikle tereke ile muhallefat kavramlarının içerik, işleyiş ve hukuki bağlamları açısından farklarına değinilmektedir.

Bu çalışmada ayrıca, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin hayatı, görevleri ve ailesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bununla birlikte, Mehmed Emin Efendi'ye ait muhallefat defteri ayrıntılı biçimde incelenmiş; defterin yapısı, içerdiği menkul ve gayrimenkul mallar ile borç ve alacak kayıtları tablo hâlinde sunulmuştur.

Ayrıca, elimizdeki muhallefat kaydında mirasçılardan birinin küçük yaşta olması nedeniyle kendisine vasi tayin edilmesi, ancak kısa bir süre sonra vefat etmesinin ardından mirasın yeniden taksim edilmesi ve Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin eşinin sonradan yeniden evlenmesiyle miras konusunun tekrar gündeme gelmesi gibi hususların ayrıntılı biçimde kayda geçirilmiş olması, konuyu daha ilgi çekici kılmakta ve diğer muhallefat çalışmalardan ayırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Köle, Kumaş, Tereke, Varis.

Abstract: This study examines the “muhallesat” (inheritance registries) of Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi, who served as the Katkhuda of the Treasury during the reign of Sultan Mahmud II. The term “muhallesat” refers to the entire property left by an individual after death and is often confused with the concept of “tereke” in the Ottoman period. Therefore, the study first addresses the differences between “tereke” and “muhallesat” in terms of their content, functioning, and legal context.

This study also includes information on the life, duties, and family of Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi. Additionally, the muhallesat register belonging to Mehmed Emin Efendi has been examined in detail; the structure of the register, its contents-including movable and immovable property as well as records of debts and receivables-are presented in tabular form.

Furthermore, several noteworthy details are meticulously recorded in the existing muhallesat register. These include the appointment of a guardian (vasi) for one of the minor heirs, the re-division of the inheritance following this minor's death shortly thereafter, and the reopening of inheritance proceedings upon the remarriage of Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi's widow. The inclusion of such detailed records distinguishes this study from other works on muhallesat and renders the subject more compelling.

Keywords: Servant, Cloth, Inheritance, Heir.

Giriş

“Muhallefat”, bir kişinin vefatından sonra geride bıraktığı tüm mal varlığını ifade eder.¹ Çoğu zaman *muhallesat* ve *tereke* kavramları birbiriyle karıştırılmaktadır. Bu nedenle, konunun daha sağlıklı anlaşılabilmesi için öncelikle bu iki terim arasındaki farkın açıklığa kavuşturulması önem arz etmektedir. Tereke ve muhallesat kavramları, ölen kişilerin mal varlığını ifade etmek üzere birbirinin yerine kullanılabilen terimlerdir. Osmanlı dönemi sözlüklerinde *muhallesat*,

¹ Tahsin Özcan, “Muhallefat”, *DİA* 30, (2020): 405-406.

metrûkât ve *tereke* kelimeleri, ölen kişinin geride bıraktığı eşya ve malları (emvâl) ifade eden eş anlamlı kavramlar olarak tanımlanmıştır. İçerik bakımından benzer yönler taşısalar da konunun uzmanı olmayan kişiler tarafından karıştırılması muhtemel olan bu kayıt türleri, aslında birbirinden tamamen farklı süreç, yöntem ve işleyişlere dayanır.²

Bunlardan ilki, İslâm hukuku çerçevesinde miras paylaşımına ilişkin olarak düzenlenip şer'iyeye sicillerine kaydedilen terekelerdir. Bu kayıtlar, kişiye özgü olup yalnızca vefat eden kimsenin mal varlığını belgelemek; malların satış³ veya kıymet takdiri yoluyla nakdî değerleri belirlendikten sonra mirasçıları arasında yapılan taksimi göstermektedir. İkincisi ise, şer'î hukukla doğrudan bağlantısı bulunmayan, daha çok idarî bir uygulama niteliği taşıyan ve merkezi idare tarafından müsadere edilen mallara dair "muhallefat" kayıtlarıdır. Bu tür kayıtlar, genellikle ailenin tasarrufunda veya mülkiyetinde bulunan malların tümünü kapsamaktadır. Sayı bakımından birincisine göre oldukça sınırlı olan müsadere defterleri, devlet tarafından mallarına el konulan bürokrat ve görevlilere aittir; genellikle Osmanlı merkez maliye bürokrasisinin arşiv belgeleri arasında yer alırlar. Buna karşılık, miras paylaşımına ilişkin terekeler, vefat eden kişilerin mal varlığını belgelediklerinden çok daha geniş bir yekûn teşkil etmektedir.⁴

Müsadere ve miras uygulamaları arasındaki kısmi benzerliklere rağmen, iki defter grubunun içerik ve biçim özellikleri arasında bazı farklar bulunmaktadır. Buna karşın araştırmacılar çoğu zaman bu ayrımı göz ardı etmişlerdir. Bu durum ise gerçekte birbirinden farklı olan iki defter koleksiyonunun karıştırılmasına ve kavramların yanlış kullanılmasına yol açmıştır.⁵

Bilindiği gibi Tanzimat öncesinde⁶ Osmanlı Devleti'nde devşirme kökenli devlet adamları ve üst düzey görevliler, öldüklerinde ya da görevden alındıklarında sahip oldukları tüm mal ve servet müsadere edilirdi. Bu uygulama ile devlet içinde kalıtsal bir zenginlik veya ayrıcalıklı bir bürokratik sınıfın oluşmasının önüne geçilmeye çalışılırdı. XVI. yüzyıla gelindiğinde, müsadere uygulamasının kapsamı genişletilerek reaya ve ulema dışındaki tüm kesimleri de kapsar hâle geldi; XVII. yüzyıla gelindiğinde ise bazı ulemaya ait mallar da müsadere edilmeye başlandı.⁷ Her ne kadar Osmanlı Devleti bu uygulamayla zengin bir sınıfın, yani aristokratik bir zümrenin oluşmasını engellemeyi amaçlamış olsa da müsadere zamanla devletin mali yapısını destekleyen önemli bir gelir kaynağına dönüştü.

Nitekim Osmanlı Devleti, XVI. yüzyıldan itibaren artan savaş giderlerine karşı ek bir gelir kaynağı oluşturmak amacıyla bu yönetime giderek daha sık başvurmaya başladı. Yönetim, devlet adamlarının mallarına el konulmasının gerekçesini "Üst düzey devlet görevlilerinin öldükten sonra mirasçılarına bir şey bırakamayacaklarını düşünerek dürüst davranmalarını sağlamak, ayrıca devlet adamları ve nüfuz sahibi kişilerin gayrikanunî yollarla devlete ait malları ele geçirme

² Fatih Bozkurt, "Osmanlı Dönemi Tereke Defterleri ve Tereke Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 11, no. 22 (2013): 193.

³ Osmanlı toplumunda, vefat eden bir kimsenin eşyalarının ihtiyaç sahipleri tarafından satın alınması ne yadırganan ne de onur kırıcı bir davranış olarak görülüyordu. Bkz. Fatih Bozkurt, "Tereke Defterleri Ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)", (doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, 2011), 13.

⁴ Bozkurt, "Tereke", 194.; Kenan Yıldız, "Terekeler Neyi Derler? Miras Kayıtlarının Taşıdığı Miras Üzerine Bir Değerlendirme", *Terekeler Neyi Derler?*, ed. Kenan Yıldız (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2023), 162-163.

⁵ Fatih Bozkurt, "Tereke", 194.

⁶ Bazı araştırmacılar, müsadere usulünün 1826 yılında kaldırıldığını ileri sürmektedir. Ancak bu bilgi doğru değildir. Bilindiği üzere, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının ardından II. Mahmud, vükelâ ve ulemâya hitaben yayımladığı fermanında, yalnızca yeniçerilerin israfından kaynaklanan hazine masraflarını karşılamak amacıyla, şimdiye kadar mîrî ile ilgisi bulunmayan ve ticaret ya da zanaatla uğraşan kimselere ait muhallefatın zaptedildiğini; bundan sonra ise bu tür müsaderelelerin kaldırılacağını ilan etmiştir. Muhtemelen araştırmacılar, Sultan Mahmud'un bu fermanını tüm devlet görevlilerini kapsadığını düşünerek bu yanlışlığa düşmüşlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuncay Ögün, "Müsadere", *DLA* 32, (2006): 67-68.

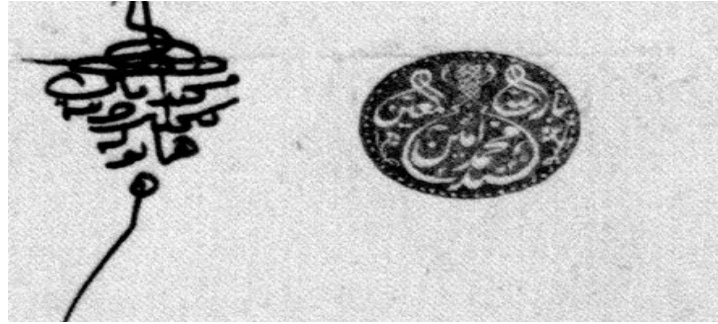
⁷ Bekir Gökpınar, "Şam Valisi Topal Yusuf Paşa'nın Muhallefatı (1716)", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 56 (2022): 136.

ihтимallerine karşı önlem almak"⁸ şeklinde açıklıyordu. Bu uygulama, olayı meşru bir zemine oturtmak adına, "Devlet adamları öldükten sonra ferâiz hükümlerine göre terekeleri mirasçıları arasında paylaştırılmayarak doğrudan beytülmal adına el konulabilir" şeklinde formüle ediliyordu. Böylece, devlet görevlilerinin eşleri ve çocukları, şer'i hukuka uygun olmayan bir yöntemle miras hakkından mahrum edilmişlerdi.⁹ Ancak herkes bu mahrumiyeti yaşamıyordu. Örneğin, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi vefatından sonra bu kuralın dışında tutulmuştu. Sultan II. Mahmud, borçlarının ödenmesinin ardından kalan mallarının ailesine taksim edilmesini emretmişti.¹⁰

Osmanlı Devleti, malları müsadere edilen kişilerin geride bıraktığı tüm mal varlığını "muhallefat defteri" adı verilen özel bir deftere kaydederdi. Bu defterlerde, ölen kişinin kimliği yanında aile efradı, unvanı, mesleği ve yaptığı görevleri, mal varlığı, alacakları ve borçları, hizmetinde olan görevliler ile servetinin paraya çevrilmiş miktarı yazılırdı.¹¹

Muhallefat kayıt işlemleri son derece titiz ve dikkatli yürütülürdü. Öncelikle malların yerinin tespiti yapılırdı. Ölen kişi İstanbul'da ikamet ediyorsa, sultanın fermanı ile müsadere süreci derhal başlatılırdı. Eğer vefat eden kişi taşrada yaşıyor veya malları taşradaysa, merkezden gönderilen fermanla burada görevli yetkililer (vali, kadı, sancakbeyi vb.) sürecin yürütülmesinden sorumlu olurdu. Öncelikli işlem olarak, görevliler huzurunda eşyalar ve paralar sayılır, kaydedilir ve hiçbir şeyin atlanmaması ya da unutulmaması için büyük bir özen gösterilirdi.¹² Sonrasında ise kişinin borç ve alacakları hesaplanır, tüm masraflar çıkarıldıktan sonra kalan meblağın hazineye aktarılması için gerekli işlemler ilgili görevliler tarafından yürütülürdü. Bu tür kayıtlar, belirli tarihî dönemlerde toplumsal zümreler arasındaki servet dağılımı, maddi kültürün niteliği ve imkânları, yaşam standardı, konfor ve refah düzeyi, ayrıca silah, giysi ve eşyaların çeşitliliği gibi pek çok iktisadî ve sosyal konuda bilgiler sunmaktadır.¹³ Bu nedenle, söz konusu kayıtların incelenmesi hem ilgili kişilerin yaşamlarına ışık tutması hem de dönemin sosyo-ekonomik koşullarının anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır.

1. Hazine Kethüdası Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi Kimdir?

Resim 1. Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin Hazine-i Hümayun kethüdası olduğu sırada kullandığı mührü. Mühür de es-seyyid Mehmed Emin ibaresi geçmesi onun seyyid soylu olduğunun bir başka kanıtıdır. Resim için bkz. BOA, TSMA-e, 464/17, Lef-2.

⁸ Merve Karaçay Türkal, "Erzurum Valisi Şahin Mutafa Paşa'nın Muhallefatı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı (2019): 284.

⁹ Sevgi Gül Akyılmaz, "Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıf Açısından Müsadere Uygulaması", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, no.1 (2008): 397.

¹⁰ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1, 20 Ş 1245 (14 Şubat 1830).

¹¹ İbrahim Özgül, "Osmanlı Devleti'nin Muhallefat Politikasına Dair Tespitler (Beyazid Sancağı Örneği)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23, no. 1 (2019): 368.

¹² Cengiz Şahinalp, *Osmanlı Devlet Adamlarından Muhsinzade Abdullah Paşa'nın Muhallefatı Ve Kapı Halkı (1660?-1749)*, (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2024), 31-32. Taşrada vefat eden bir kişinin mal varlığının tespiti, fermanın sadır olmasından sonra başlatılırdı; ancak bazen bu duruma mugayir örneklere de rastlanmaktadır. Bkz. Cahit Telci, "Osmanlı Devleti'nde 18. Yüzyılda Muhallefat Ve Müsadere Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 22, no. 2 (2007): 149-150.

¹³ Osman Taşkın, "Sultan I. Abdülhamid'in Adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın Hayatı Ve Muhallefatı", *Tarih Ve Gelecek Dergisi* 5, no. 3 (2019): 552.

Mehmed Emin Efendi Kıbrıs'ta doğmuştur. Kaynaklarda çocukluğuna, babasına ve annesine dair bilgi yoktur. Hakkında bilgi kısmen sahibi olduğumuz kişi, kardeşi Hüseyin Efendi'dir. Bilindiği üzere, Hüseyin Efendi, Osmanlı Devleti'nde üç kez sadrazamlık makamına getirilen Kıbrıslı Mehmed Paşa'nın¹⁴ babasıdır.¹⁵

Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi, muhtemelen doğum yeri olan Kıbrıs'a izafeten "Kıbrıslı" veya "Kıbrıslı" lakabıyla anılmaktaydı. Nitekim yaptığımız araştırmalar neticesinde, Mehmed Emin Efendi'nin soyunun Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'e dayandığını aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız muhallefat kaydı aracılığıyla tespit ettik.¹⁶ Dolayısıyla, bu kayda dayanarak aslında Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin seyyid¹⁷ soylu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yeğeni Kıbrıslı Mehmed Paşa'nın, boşandığı eşi Melek Hanım da hatıratında, Kıbrıslı'nın soyunun Hz. Hüseyin'e dayandığını, yani seyyid olduğunu ifade etmektedir.¹⁸

Her ne kadar soy bilgisi hakkında önemli ipuçları mevcut olsa da kaynaklar Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin İstanbul'a ne zaman ve hangi sebeple geldiğine dair bir bilgi vermemektedir. Ancak bu kaynakların ittifak ettiği husus, onun baş yazıcılık görevinde bulunduğuudur. Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi, baş yazıcılık görevine devam ederken, selefi Emin Efendi'nin ileri yaşı nedeniyle görevden alınmasının ardından 1820–1821 yıllarında "Hazine kethüdalığı"na getirilmiştir. Bu atamaya ilişkin bilgi veren Çuhadar İlyas Ağa, *Tarih-i Enderun* adlı eserinde, Kıbrıslı'nın "Yetenekli bedeninin giysiyle süslenip önce padişahın huzuruna çıktığını, ardından Hasodabaşı Hüseyin Ağa ile birlikte hazineye gönderildiğini; bu esnada halef ile selefin birbirlerini onurlandıran sözler söyleyip sonrasında mühür-i hümâyûnu devraldığını" aktarır.¹⁹ Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'ye ilişkin bir diğer bilgi, müellifi bilinmeyen ve çeşitli biyografik kayıtları içeren bir mecmuada yer almaktadır. Bu mecmuada, Kıbrıslı'nın yeniçeriliğin ilgası sürecinde bazı önemli hizmetlerde bulunduğu belirtilmektedir.²⁰

Bu hizmetlerin ötesinde, Kıbrıslı'nın kişisel hayatına dair bazı ayrıntılar, tespit ettiğimiz muhallefat kaydı sayesinde gün yüzüne çıkmaktadır. Buna göre Mehmed Emin Efendi, Süleyman Bey'in kızı Fatıma Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten Ahmed Rauf adında bir oğulları olmuştur.²¹

Mehmed Emin Efendi'nin ailesiyle bağlantılı olarak bilgi sahibi olduğumuz bir diğer kişi ise, yukarıda da değinildiği üzere, Osmanlı Devleti'nde uzun yıllar hizmet etmiş ve nihayetinde üç kez sadrazamlık makamına yükselmiş olan Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'dır. Mehmed Emin Efendi, onu çocuk yaşta İstanbul'a getirtmiş, eğitimini yakından takip etmiş ve nihayetinde Sultan II. Mahmud ile tanıştıran Paşa'nın parlak devlet kariyerinin başlamasına ön ayak olmuştur.²²

Mehmed Emin Efendi, memuriyeti boyunca dürüstlüğü, çalışkanlığı ve sadakatiyle öne çıkan bir kişidir. Bu nitelikleri sayesinde II. Mahmud'un güvenini kazanmıştır. Ocak 1830'a

¹⁴ Kıbrıslı Mehmed Paşa hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Yılmaz, "Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (1871-1813)", (doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2025).

¹⁵ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Sadrazamlar I*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982), 83.

¹⁶ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

¹⁷ Seyyid ve Şerif için bkz. Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Seyyid", *DİA* 37, (2009): 40-43.

¹⁸ Melek Hanım, *Haremnden Mahrem Hatıralar*, çev. İsmail Yerguz, (İstanbul: Oğlak Yayınları İstanbul 2003), 228.

¹⁹ Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin "Hazine Kethüdalığı" görevine tayini Hicri 1233 yılında gerçekleşmiş olabilir. Nitekim bu bilgilere kaynaklık eden *Tarih-i Enderun* adlı eserde kesin bir tarih belirtilmemektedir. Bkz. Çuhadar İlyas Ağa, *Tarih-i Enderun*, çev. Cahit Kayra, (İstanbul: Güneş Yayınları, 1987), 174-175.; Hâfız Hızır İlyas Ağa'nın, Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat isimli yeni tefrikasında Kıbrıslı Mehmed Efendi'nin ataması 1821 olarak belirtilmiştir. Bundan dolayı bizde metinde bu tarihi kullanacağız. Bkz. Hâfız Hızır İlyas Ağa, *Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat (Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye)*, haz. Ali Şükrü Çoruk, (İstanbul: Kitabevi, 2011), 231-232.

²⁰ İSAM Kütüphanesi Arşivi, *Tercüman Gazetesi Arşivi* (TGA), 05-a-65-1., s. 47.

²¹ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

²² Osanzâde Ahmed Tâib, *Hadikatü'l Vüzerâ ve Zeyleri* 3, haz. Mehmet Arslan, (İstanbul: Kitabevi, 2013), 346.

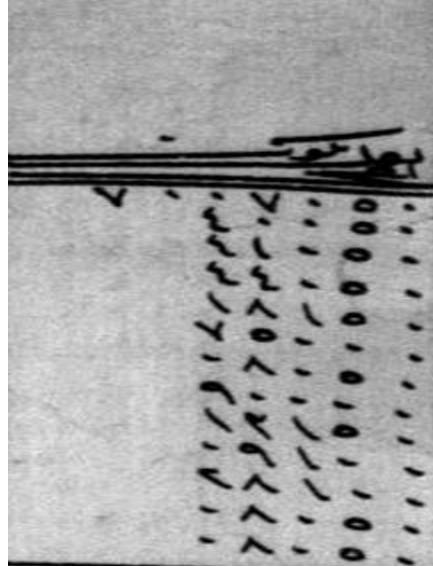
kadar, sahilhanesinde mutlu bir şekilde yaşarken üstlendiği görevi hiç azledilmeden başarılı bir şekilde yürütmesi, bunun en somut örneğidir.

2. Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin Muhallefatı

Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'ye ait muhallefat defteri, bir boş kapak sayfası ve üç kayıt sayfası olmak üzere toplam dört sayfadan oluşmaktadır. Defter numaralandırılmış ve klasik defter düzeninde yazıldığından, bu sayfaları varak olarak adlandırmaktayız.

Muhallefat kaydı iki farklı kişi tarafından tutulmuştur. İlki kadının tuttuğu ayrıntılı muhallefat kaydı, ikincisi ise müfettiş kâtibinin müzayede satışlarına ilişkin kayıtlardır. Her bir varak ortadan ikiye bölünmüş olup sağ taraftan başlanarak 2, 3, 4 ve 5 şeklinde numaralandırılmış; kadının tuttuğu kayıtlarda ise numaralandırma yeniden başlayarak 1 ve 2 şeklinde devam etmiştir.

Defterin birinci sayfasında, merhumun varis olarak eşi Fatıma Hanım ile oğlu Ahmed Rauf'u geride bıraktığına dair bilgilere yer verilmiştir. Aynı sayfada ayrıca, müzayede edilen eşyalar, bu eşyaların satışından elde edilen toplam gelir, Mehmed Emin Efendi'nin evinde bulunan nakit para miktarı ile kendisinden alacaklı olan kişiler ve borç miktarına ilişkin kayıtlar da bulunmaktadır.²³

Kâdının tuttuğu ayrıntılı kayıta, Kıbrıslı Mehmed Efendi'nin muhallefatına ilişkin olarak 286.280 kuruşun hane dışında müzayedeye çıkarılan eşyaların satışından, 33.850 kuruşun ise hane içinde gerçekleştirilen ikinci bir müzayede sırasında elde edildiği belirtilmektedir. Evde bulunan nakit para da eklendiğinde, toplam miras miktarının 320.130 kuruş olduğu kaydedilmiştir.

Kâdı, bu meblağdan çeşitli giderleri düşmüştür: Defin masrafları (4.648 kuruş), kalemiyye masrafları (6.498 kuruş), delâliyye-i berâ-yı münâdi Hazine-i Hümayun (6.041 kuruş), mülk-i mahallin delâliyesi (420 kuruş), Hazine-i Hümayun'a yapılan ödeme (15.621 kuruş) ve Hüdevendigâr-ı esbak Sultan Mehmed Han evkafına müteveffaya ait mâl-ı mukayyed zimmeti için ödenen 3.500 kuruş. Ayrıca Müslüman ve gayrimüslim 33 kişiye olan toplam 25.088 kuruşluk borç da düşüldüğünde, Kıbrıslı'nın geriye 261.776 kuruş bıraktığı kaydedilmiştir. Bu kalan meblağdan oğlu Ahmed Rauf'a 229.054 kuruş, eşi Fatıma Hanım'a ise 32.722 kuruş miras olarak aktarılmıştır.²⁴

Müfettiş kâtibinin tuttuğu defterde, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin müzayede yoluyla satılan eşyalarının satışına başlanırken doğrudan 7.007.050 akçe (yaklaşık 58.392 kuruş) gelir

²³ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

²⁴ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1-2.

olarak gösterilmiş; ardından satılan eşyaların bedelleri deftere işlenmiştir. Varak numaraları incelendiğinde, muhallefet kaydının 2 numaralı varakla başlaması, defterin önceki bir sayfasının daha bulunduğunu düşündürmektedir. Ancak yapılan tüm araştırmalara rağmen, eksik olduğu düşünülen bu sayfaya ulaşılamamıştır.

Müfettiş Kâtibi, müzayede satışlarından toplam 259.429 kuruş gelir elde edildiğini; buna Kıbrıslı'nın 10.095 kuruşluk nakit parası ile sarraf Mikail'de bulunan 16.758 kuruşun eklenmesiyle, Kıbrıslı'nın geride toplam 286.280 kuruş nakit bıraktığını kaydetmektedir. Bu miktardan; kalemiye gideri olarak 6.498 kuruş, dellâliyye için 6.041 kuruş, hükm-i şer'i gereği ashab-ı duyuna ödenen 41.905,5 kuruş, defin ve eşyaların nakli sırasında hammaliye ve kayık ücreti olarak 2.534 kuruş, mezar taşı için 2.150 kuruş, müfettiş kâtibi Eşref Efendi'ye 200 kuruş, sülüs kalem harcı 4.186,5 kuruş, tatbik mührü parası 21 kuruş ve vasi Mustafa Ağa'ya 6.670 kuruş düşüldüğünde, müfettiş kâtibi, Kıbrıslı'nın geriye 216.074 kuruş miras bıraktığı belirtilmektedir. Bu meblağdan, oğlu Ahmed Rauf'a 187.680 kuruş, karısı Fatıma Hanım'a ise 28.394 kuruş miras olarak intikal etmiştir.²⁵

Bizim tespitimize göre, hane dışında gerçekleştirilen müzayede satışlarından 183.689 kuruş, hane içinde yapılan satışlardan ise 18.270 kuruş gelir elde edilmiştir. Böylece Kıbrıslı'nın, müzayededen toplamda 201.959 kuruş gelir sağladığı belirlenmiştir. Bu meblağa, evinde ve sarrafta bulunan 26.853 kuruş eklendiğinde, Kıbrıslı'nın toplam 228.812 kuruş nakit paraya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bundan, kâdının zikrettiği 58.354 kuruşluk borç düşüldüğünde, 170.458, Müfettiş Kâtibi'nin zikrettiği, 70.206 kuruşluk borç düşüldüğünde ise 158.606 kuruşluk bir miras bıraktığı tespit edilmiştir.

Ancak Ahmed Rauf'un yaşının küçük olması ve kendisine intikal eden mirasın korunamayacağı endişesi, bu noktada Osmanlı yetkililerini harekete geçirmiş; mirasın korunması ve paranın uygun şekilde değerlendirilmesi amacıyla Mustafa Ağa ibn Mehmed vasi olarak tayin edilmiştir.²⁶ Tüm bu veriler göz önüne alındığında, Kıbrıslı'nın geride ne büyüklükte bir miras bıraktığını tespit etmek ilk bakışta güçtür. Bununla birlikte 1831 yılı rakamları değerlendirildiğinde, dönemin ekonomik koşulları hakkında önemli ipuçları elde edilmektedir. Bu tarihte düz bir işçi günlük ortalama 533,6 akçe (yaklaşık 4,5 kuruş), vasıflı bir işçi ise günlük 873,4 akçe (yaklaşık 7,27 kuruş) kazanmaktaydı.²⁷ Buna karşılık üst düzey devlet adamlarının, örneğin Hariciye Nazırı'nın 1838'deki maaşı 75.000 kuruş idi.²⁸ Bu karşılaştırma, Kıbrıslı'nın geride bıraktığı mirasın sınırlı bir miras bıraktığını göstermektedir. Nitekim muhallefet kaydında geçen "*müteveffâ-yı mûmâileyhin bi'l-icâreteyn mutasarrıf olduğu sa'âdethânelerinde*" ifadesi de oturduğu evin dahi icareteyn²⁹ usulüyle kiralanmış olduğunu ortaya koymaktadır.³⁰

Elimizdeki muhallefet kaydının bir başka özelliği de Ahmed Rauf'un genç yaşta vefatı üzerine mirasın yeniden taksim edilmesine ilişkin süreç hakkında ayrıntılı biçimde bilgi vermesidir. Ahmed Rauf'un, babasının ölümünden yaklaşık iki yıl sonra vefat etmiş olması ona kalan mirasın mevcut diğer varislere yeniden paylaşılması meselesini gündeme gelmiştir. Kayda göre miras üçe bölünmüştür. En büyük pay Ahmed Rauf'un annesi Fatıma Hanım'a düşmüştür. Kalan payın bir kısmı, Fatıma Hanım'ın Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin vefatından sonra yaptığı ikinci evlilikten hamile kaldığı çocuğa intikal etmiştir. Nitekim muhallefet kaydında yer alan "sagîr Ahmed Rauf Bey fevt olup veraseti kezalik balâ-yı defterde mestûrû'l-isim vâlidisi Fâtıma ibnetü Süleyman Efendi ile li-üm (ana bir kardeş) karındaşı merkûme Fâtıma Hanım'ın batnında zâhir-i hamele" ifadesi, Fatıma Hanım'ın hamile olduğunu ve karnındaki çocuğa dahi

²⁵ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 2-3-4-5-6.

²⁶ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

²⁷ Şevket Pamuk, *İstanbul Ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar Ve Ücretler*, (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000), 73.

²⁸ Muhammed Burak Bakır, *II. Mahmud'un Gölgesinde Kanun-ı Kadîm'in Yeniden İnşası: Tanzimat-ı Hayriye*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2022), 466.

²⁹ Ahmet Akgündüz, "İcâreteyn", *DİA* 21, (2000): 389-391.

³⁰ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

miras hissesinin ayrıldığını açıkça göstermektedir. Ayrıca miras taksiminde, Fatıma Hanım'ın hamileliğini dikkate alan kâdının karnındaki çocuğa da pay ayırması dikkat çekici bir diğer husustur. Mirasın bâki kalan kısmı ise Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin kardeşi, yani Ahmed Rauf'un amcası olup o tarihte Kıbrıs'ta ikamet ettiği anlaşılan Dedeâğa için ayrılmıştır.³¹

Yine aynı defter kaydından öğrendiğimize göre, Ahmed Rauf'un vefatının ardından kendisine vasi olarak tayin edilen Mustafa Ağa ibn Mehmed isimli şahıs, yaklaşık iki yıl boyunca onun parasını esham satın almak ve şer'i kurallar dahilinde nakit parasını nemalandırmak suretiyle değerlendirmiş ve bu yolla toplamda 102.602 kuruş gelir elde etmiştir. Bu meblağdan Ahmed Rauf'un defin masrafları, iki yıl boyunca bakım masraflarını karşılaması için Mehmed Efendi'ye verilen nafaka bedeli, vasilik hakkı ve sair giderler düşüldükten sonra, Ahmed Rauf'un net varlığı 67.368,5 kuruşa gerilemiştir. Sonuçta II. Mahmud'un emriyle, bu miktardan 49.258,5 kuruş annesine bırakılmış, 8.100 kuruş Hazine-i Hümayun için alınmış ve kalan kısım da muhtemelen amcası için ayrılmıştır.³²

2.1. Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin Hane Dışında Müzayede Olan Eşyaları

Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin eşyalarının müzayedesini, konağında ve dışarıda olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Ancak dışarıda yapılan müzayede için herhangi bir yer veya mekân adı belirtilmediğinden, bu konuda kesin bir yer tespiti yapmamız mümkün değildir. Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefatının büyük bölümünü, ev eşyaları, giyim kuşam malzemeleri, mücevherleri, dini objeleri, nargile ve çubuk takımları ile kitapları ve diğer çeşitli eşyalar oluşturmaktadır.

2.2. Kumaşlar ve Yatak Döşek Eşyaları

Muhallefat çalışmalarında yer alan ev eşyaları, dönemin iktisadî, içtimai ve kültürel tarihi açısından önemli veriler sunmaktadır. Eşyaların fiyatları dikkate alınarak, dönemin eşya ederleri hakkında bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Ancak bilinmelidir ki, listede yer alan fiyatlar ile herhangi bir malın gerçek piyasa satış değeri arasında farklılıklar olabilmektedir.³³ Ayrıca, aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, müzayede satışına çıkarılan aynı ürünler arasında da fiyat farkları bulunmaktadır. Bu farklılıklar, ürünlerin eskiliği, deforme olması ve benzeri etkenlerden kaynaklanmaktadır.³⁴

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe
İşleme ağabani top	Şakir Efendi Seferli	1	44050
Yün memlû ihrâm yastık	Kiler Ali	7	8050
Çuka seyebanlı pembe yastık	Nuri Ağa-yı Hassa	2 Çift/12	28100
Basma yorgan	Teberdar Osman	4	14000
Şal üzeri kılab işleme yorgan	Teberdar-ı Ser-kiler	1	30000
İşleme bez yüz yastığı	Bekir Ağa Kileri	9	13000
Kutnî memlû çit yastık	Mehmed Efendi	6	4050
Pembe memlû çit şilte	Mehmed Efendi	4	18050
Pembe memlû çit şilte	Mehmed Efendi	2	22200
Bürümcük cibnlik	Kara Osman Ağa Kurena Kâtibi	1	18050

³¹ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1.

³² Mehmed Emin Efendi'nin vefatının ardından Ahmed Rauf'a 229.054 kuruş miras olarak intikal etmiştir. Ancak Ahmed Rauf'un vefatının ardından bu meblağ, yukarıda da belirtildiği üzere, kayıtlarda 102.602 kuruş olarak yer almaktadır. Bu noktada paranın neden azaldığı kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen vasi Mehmed, bu meblağ ile bir gayrimenkul satın almış, yapılan yatırımlardan zarar edilmiş ya da sahil hanelerin tamirâtı gibi çeşitli harcamalar için bu parayı kullanmış olabilir. Bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1-2.

³³ Temel Öztürk, "Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa'nın Muhallefatı 81728-1730)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, no. 18 (2008): 24.

³⁴ Tablodaki veriler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.; Bu çalışma sırasında bazı eşya adlarının ve özel isimlerin okunmasında değerli katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Ömerül Faruk Bölükbaşı ve Dr. Öğr. Üyesi Engin Çetin'e şükranlarımı sunarım.

Tel ve ipek işleme canfes yüz yastığı	Teberdar-ı Ser-kiler	4	14100
Çubuklu şal yorgan	Abdülkerim Ağa Seferli	1	3650
İşleme yorgan	Teberdar Osman	2	8150
Basma yorgan	Teberdar-ı Ser-kiler	4	15250
Basma yorgan	Bekir Ağa-yı Hassa	4	18050
Yarımlık donluk şal	Kaftani	1	114000
Turuncu cesar şal	Mahmud Bey Hazine	1	150000
Beyaz çârşal	Hasan Tabi Ser-Hüddam	1	75050
Çubuklu donluk şal	Birun? Ağa	1	179000
Yarımlık donluk şal	Kaftani	1	133050
Beldar? Donluk şal	Kaftani	1	133150
Beldar? Donluk şal	Süleyman Bey Hassa	1	157050
Fermâyiş donluk beyaz şal	Sofyalı? Mehmed Tabi Ağa	1	242000
Fermâyiş donluk beyaz şal	Nuri Bey Nazır?	1	150150
Çubuklu donluk şal	Birun? Ağa	1	155050
Çubuklu donluk şal	Mustafa Ağa-yı Hassa	1	151050
Fermâyiş donluk şal	Kâtib-i Rabi'	1	240100
Fermâyiş donluk şal	Kaftani	1	106050
Fermâyiş donluk şal	Birun? Ağa	1	232050
Fermâyiş donluk şal	Kaftani	1	138000
Fermâyiş donluk şal	Birun Ağa	1	240150
Fermâyiş donluk şal	Süleyman Bey Hassa	1	210050
Derûnu fermâyiş cesar şal	Kaftani	1	114050
Fermâyiş kenarlı cesar şal	Kiler Kethüdası Ağa	1	243050
Fermâyiş donluk şal	Rikabdar Ağa	1	204000
Beyaz femayiş donluk şal	Nureddin Ağa-yı Hassa	1	110050
Rızai? Çubuklu şal	Kaftani	1	150000
Rızai? Beldar? Şal	Mehmed Efendi	1	98050
Fermâyiş donluk şal	Hafız Ali Ağa-yı Hassa	1	204000
Fermâyiş donluk şal	Kaftani	1	200050
Telli kadife yastık	Nuri Ağa-yı Hassa	13	78000
Sarı çuka mak'ad	Hallaç Halil	2	12000
Çuka pencere perdesi	Kürd Ahmed	2	10250
Çuka mak'ad	Nuri Ağa-yı Hassa	3	20050
Basma mak'ad	Mehmed Efendi	6	20050
Basma şilte çârşeb	Sofalı Halil	6	6100
Basma mak'ad	Nuri Ağa-yı Hassa	6	23050
Kıbriskâri basma yastık	Abdullah Efendi Hazine	14	13050
Beyaz fermâyiş donluk şal	Kaftani	1	120050
Beyaz fermâyiş donluk şal	Kaftani	1	144400
Çift yastık	Hüseyin Tabi Seferli Kethüdası	27	17000
Beyaz fermâyiş kenarlı çârşeb	Kaftani	1	300050
Beyaz fermâyiş kenarlı çârşeb	Duacızade? Hazine	1	78100
Beyaz fermâyiş kenarlı çârşeb	Kürd Ahmed	1	142050
Efelli donluk şal	Kürd Ahmed	1	31100
Beyaz fermâyiş parça donluk	Hallaç Halil	1	25100
Beyaz fermâyiş donluk şal	Bekir Ağa-yı Kiler	1	104050
Fermâyiş parça şal	İsmail Tabi Ağa	1	24050
Fermâyiş kenarlı boğça şal	Mehmed Efendi	1	28050
Fermâyiş kenarlı palanbuş? Çârşeb	Darüssade Ağası	1	132050
Fermâyiş kenarlı mai çârşeb	Kaftani	1	174050
Çit yastık	Hallaç Halil	63	18300
Kadife işleme beyaz içli yastık	Hallaç Halil	17	100000
Tire saçaklı Kıbriskâri basma mak'ad	Hallaç Halil	7	15000

Kılabdanlı güz çuka yastık	Bozacı Mustafa	16	300050
Fermâyiş donluk şal	Seferli Kethüda Ağası	1	162050
Çiçekli beyaz donluk şal	Kaftani	1	17500
Mütenevvi'a yastık	Çamaşırbaşı	7	18050
Tomar çit yastık	Kaftani	7	18150
Basma şilte sargısı	Mehmed Efendi	7	15050
Hasa pencere perdesi	Sadeddin Ağa Ez-Galata	48	19450
Kıbrıskâri basma yastık	Teberdar İbrahim	50	39050
Fermâyiş donluk şal	Kaftani	4	600000
Toplam	0	394	7213250

Tablo incelendiğinde, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'ye ait toplam 394 parçadan oluşan çok sayıda kumaş³⁵, yastık, yorgan, sargı, perde ve minder gibi eşyanın müzayede yoluyla satıldığı görülmektedir. Bu satışlardan toplam 7.213.250 akçe yani yaklaşık 60.110 kuruş gelir elde edilmiştir. Müzayede sırasında en yüksek gelir getiren ürün, 300.050 akçe (yaklaşık 2.500 kuruş) bedelle satılan, çiçek desenli bir kumaş türü olan “beyaz fermâyiş kenarlı çârşeb”tir³⁶. Toplam değer olarak, müzayedede yer alan 392 parça eşyanın yaklaşık %4,31'ini oluşturmaktadır. Buna karşılık, en düşük gelir getiren ürün ise yaklaşık 300 akçe (yaklaşık 2,5 kuruş) bedelle satılan “çit yastık”tır. Bu da terekenin yalnızca %0,003'üne tekabül etmektedir. Tüm bu veriler dikkate alındığında, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin müzayedeye çıkarılan eşyaları arasında satış bedelleri bakımından dengeli bir dağılım olduğu, diğer ürünlere kıyasla aşırı derecede yüksek fiyatlı bir eşyanın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte yine yukarıdaki tablo göz önüne alındığında, ürünleri satın alan kişilerin büyük bir çoğunluğunun saray mensubu olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Giyim Eşyaları ve Kürkler

Giyim eşyaları, dönemin sosyo-kültürel yapısına dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle kürkler, bu açıdan diğer giyim eşyalarından biraz daha farklı bir yere sahiptir. Osmanlı toplumunda kürk sahibi olmak bir statü göstergesi olduğundan, herkes dilediği zaman istediği türde kürk giyemezdi. Kürk kullanımının sınırları saray tarafından belirlenmiş; önce hükümdar, ardından devlet ricali ve nihayet halk tarafından giyilmiştir.³⁷ Bu nedenle kürk hem sembolik hem de maddi gücü yansıtan kıymetli bir giyim unsurudur. Nitekim Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefatında da kürk başta olmak üzere çeşitli giyim eşyalarının yer aldığı görülmektedir.³⁸

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Beyaz tüysüz ihrâm	Mehmed Efendi	1	11000	0,55%
Köhne al tüysüz ihrâm	(Silik yazı)	1	9000	0,45%
Minalı altın pazubant	Kara Osman Ağa	1	18000	0,91%
Siyah çizme	İsmail Tabi Ağa	1	7700	0,39%

³⁵ Tabloda “şal” olarak belirtilen ürün, aslında yünlü bir kumaştır. Ayrıca Farsçada, yünlü bir boyun veya omuz atkısı anlamına da gelmektedir. Bkz. Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam Ve Süslenme Sözlüğü*, (Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969), 213.; Fermâyiş, Hindistan'da üretilen çizgili ve çiçekli kumaşlara verilen addır. Hasa ise çirişli, kalın bir bez türü olup yumuşak ve kaliteli olanlarına “hümâyün” denilmektedir. “Kılab” (kılap), ince ipekli kumaşları ifade eder. “Kutnu” ise “kutni” olarak da bilinir ve pamuklu dokumalar için kullanılan bir terimdir. Bunun yanı sıra, bir yüzü ipekli diğer yüzü pamuklu olan ve atlas ile kemha arasında bir özellik taşıyan kumaş türü de kutnu (kutni) olarak adlandırılmaktadır. Bkz. Mine Esiner Özen, “Türkçe'de Kumaş Adları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 33, no. 3 (1980): 309-316-322-324.; Çuka, yünden yapılan kumaşa denilmektedir. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Ve Terimleri Sözlüğü C.1*, (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), 384.

³⁶ Çârşeb, çarşaf demektir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (Ankara: Aydın Kitabevi, 2017), 173.

³⁷ Ali Açıklık ve Şule Sema Alkoç, “Osmanlı'da Erkek Giyiminde Kürk Kullanımı ve Kürk Çeşitleri: Tokat Örneği (1771-1830)”, *History Studies* 16, no. 3 (2024), 339.

³⁸ Tabloda gösterilecek bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

Kılabtan bükmelice neft çuka kukuleta	Mercan Ağa Darüssade	1	72050	3,63%
Sade bükmeli Engürü çuka kukuleta	Birun Ağa	1	32050	1,61%
Sade bükmeli neft çuka kukuleta	Katib-i Rabi	1	42050	2,12%
Çuka mintan	Sofalı? Reşid	1	16150	0,81%
Çuka mintan	Börekçi Ali	1	14150	0,71%
Çuka mintan	Kürd Ahmed	1	9000	0,45%
Çuka mintan	Ser Hüddam	1	10300	0,52%
Çuka mintan	Kapu Ağası Lalası	1	18000	0,91%
Çuka mintan	Kapu Ağası Lalası	1	19050	0,96%
Çuka mintan	Mektubi Memiş	1	20900	1,05%
Çuka mintan	Ahmed Ağa-yı Eski?	1	7600	0,38%
Çuka çakşır	Süleyman Şuhuri?	5	18050	0,91%
Sof biniş	İbrahim Efendi Seferli	1	17650	0,89%
Sof biniş	Abdullah Efendi Hazine	1	8300	0,42%
Sof kukuleta	Seraskeri Kiler	1	13000	0,65%
Sof harvani?	Kürd Ahmed	1	16100	0,81%
Şâlî çakşır	Teberdar Camcı	5	12050	0,61%
Çuka mintan	Ahmet Ağa Kollukçu	1	10200	0,51%
Çuka biniş	Kaftani	1	18600	0,94%
Çuka biniş	Teberdar Mehmed	1	20000	1,01%
Çuka biniş	Abdullah Efendi Hazine	1	16050	0,81%
Çuka biniş	Yasin ...	1	17000	0,86%
Çuka biniş	Teberdar Osman	1	15050	0,76%
Çuka biniş	Teberdar Nuri	1	17050	0,86%
Çuka biniş	Ser Hüddam	1	19250	0,97%
Yeşil şal kaplı kakum memlû kürk	Hasan Efendi Şehla	1	47050	2,37%
Şal kaplı kakum iplik kürk	Kilerli Uzun Ahmed	1	11050	0,56%
Gürz kaplı kakum kısa kürk	Hasan Tabi Ağa	1	15200	0,77%
Gürz kaplı kakum kürk	Kaftani	2	17100	0,86%
Gürz kaba kakum kürk	Hasan Tabi Serhüddam	2	15800	0,80%
Çuka biniş	Sertüfengi Mir	1	16000	0,81%
Çuka Mısırlı çipras?	Abdülkerim Ağa Seferli	2	12150	0,61%
Çuka mintan	Hüseyin Seferli Kethüdası	1	12100	0,61%
Çuka mintan	Teberdar Hasan	1	12050	0,61%
Çuka mintan	Geredeli İbrahim Ağa	1	12100	0,61%
Çuka mintan	Başdilsiz	1	13050	0,66%
Çuka mintan	Teberdar Osman	1	10300	0,52%
Al şal kaplı kakum bol kürk	Hasan Efendi Şehla	1	60050	3,02%
Güz çuka şalvar	Teberdar İbrahim Camcı	1	15400	0,78%

Güz çuka potur	İsmail Tabi Ağa	1	15150	0,76%
Güz çuka şalvar	İsmail Tabi Dülbend Ağası	1	12050	0,61%
Güz çuka potur	İsmail Tabi Ağa	1	18100	0,91%
Alma tarangi? Kaplı güz çuka Salta Marka	Hasan Tabi Ağa	1	24000	1,21%
Kurşinî çuka kaplı alma Salta Marka	Mehmed Tabi Ağa	1	41200	2,07%
Köhne çuka kaplı alma tarangi? Cebe kürk	Hüseyin Tabi Ağa	1	50100	2,52%
Balakab? Kakum kürk	Kürd Ahmed	1	18550	0,93%
Samur parçası kaplı yeşil çuka Salta Marka	Ahmed Tabi Ağa	1	24150	1,22%
Müsta'mel ipek işleme dülbend entari	Ahmed Tabi Ağa	2	12150	0,61%
Telli sevât entari	Nuri Ağa-yı Hassa	1	28050	1,41%
Telli beldar? Entari	Yasin ...	1	24050	1,21%
Telli sevât kaftan	Yasin ...	1	26050	1,31%
Telli sevât kaftan	Nuri Ağa-yı Hassa	1	12050	0,61%
Telli beldar? Kaftan	Börekçi	1	23150	1,17%
Telli sevât kaftan	Nuri Ağa-yı Hassa	1	16050	0,81%
Müsta'mel ipek işleme dülbend entari	Reşid Ağa Kiler	3	17000	0,86%
Müsta'mel ipek işleme dülbend entari	Gülhane Bekçisi	3	7300	0,37%
Müsta'mel güz kaftan	Abdullah Efendi Hazine	3	10050	0,51%
Müsta'mel güz kaftan	Teberdar Hüseyin	3	13050	0,66%
Müsta'mel hümayun sâde	Hafız Mustafa Ağa Seferli	5	9000	0,45%
Müsta'mel tire işleme dülbend entari	Gülhane Bekçisi	2	13000	0,65%
Müsta'mel ipek işleme dülbend entari	Ahmet Tabi Ağa	3	17400	0,88%
İngilizkâri şal entari	Gülhane Bekçisi	1	5400	0,27%
Çiçekli şal entari	Mehmed Tabi Ağa	1	36050	1,81%
Çiçekli şal entari	Kaftani	1	12050	0,61%
Müsta'mel çitari entari	Hüseyin Tabi Seferli Ağası	2	11250	0,57%
Mütenevvi'a dülbend entari	Said Efendi Kiler	3	10100	0,51%
Müsta'mel güz kaftan	Hasan Tabi Serhüddam	2	21000	1,06%
Müsta'mel güz kaftan	İsmail Efendi Hazine	3	12950	0,65%
Şâlî mintan	Osman Gülhane	2	11000	0,55%
Şâlî mintan	Mehmed Ağa Hazine	2	11500	0,58%
İbrişim örme harçlı çuka kukuleta	Mustafa Ağa-yı Hassa	1	60050	3,02%
Şal kavuk	İsmail Tabi Ağa	2	11000	0,55%
Şâlî cebe	Mustafa Ağa-yı Hassa	3	14500	0,73%
Sof biniş	Mehmed Emin Ağa-yı Hassa	1	13050	0,66%

Sof biniş	Ahmed Tabi Ağa	1	12600	0,63%
Sof biniş	Katib-i Evvel	1	13300	0,67%
Şâlî mintan	Seraskeri?	2	12300	0,62%
Şâlî Salta Marka	Ömer Ağa-yı Kiler	3	6200	0,31%
Çuka Salta Marka	Teberdar Hüseyin	2	15100	0,76%
Çuka Salta Marka	Gülhane Bekçisi	4	18050	0,91%
Sırma harçlı sof kerrâke	Şakir Efendi Seferli	2	45050	2,27%
Çuka mintan	Mehmed Ağa-yı Kiler	1	19100	0,96%
Şâlî güz kefabi?	Duacızade Hazine	1	22400	1,13%
Çuka cebe	Sertüfengi Mir	1	12000	0,60%
Şâlî güz kefabi?	Kürd Mustafa	2	37100	1,87%
Şâlî güz kefabi?	Sertüfengi Mir	2	15000	0,76%
Al yama çuka kaput	Kürd Ahmed	1	27100	1,36%
Hindî telli sevâî entari	Teberdar Hüseyin	1	23050	1,16%
Gürz kaftan	Sertüfengi Mir	3	12050	0,61%
Gürz kaftan	Yasin ...	2	12050	0,61%
Gürz kaftan	Teberdar Nuri	2	7650	0,39%
Çitari entari	Börekçi Ömer	2	9000	0,45%
Sarı entari	Bekçi Memiş	2	11200	0,56%
Çuka cebe	Hasan Tabi Serhüddam	1	24450	1,23%
Al yama çuka biniş kaputu	Börekçi Ömer	1	25100	1,26%
Sırma şemseli kerrâke kaputu	Kaftani	1	46050	2,32%
Sırma şemseli kerrâke kaputu	Teberdar Hasan Efendi	1	36050	1,81%
Şâlî mintan	Kerim Bey Hassa	1	6050	0,30%
Al kenîfi şal	Kaftani	1	18100	0,91%
Fermâyış kenarlı al kenifi şal	Mehmed Efendi	1	44050	2,22%
Toplam	0	158	1986450	

Yukarıdaki tablo göz önüne alındığında, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefatında giyim eşyası olarak toplam 158 parça³⁹ tespit edilmiş olup bu eşyalar müzayedede 1.986.450 akçeye (yaklaşık 16.553 kuruş) satılmıştır. Müzayedede sırasında 72.050 akçeye (600 kuruş) satılan ve toplam satılan ürünlerin %3,68'ini oluşturan "kılaktan bükmelece nefit çuka kukuleta", kürkleri dahi geride bırakarak en yüksek bedelle alıcı bulan parça olmuştur. Buna karşılık, en düşük fiyata satılan ürün 1.800 akçeye (15 kuruş) alıcı bulan ve toplam satışların %0,098'ine tekabül eden "müsta'mel hümayun sade" olmuştur.

³⁹ "Sevâî", ipekli kumaşlardan birisinin ismidir. "Sof", ince keçi kılından dokunan bir kumaştır. Bkz. Pakalın, *Terimler Sözlüğü C.3*, 197-241.; "Şâlî", keşmir keçisi yününden dokunmuş, ince ve makbul bir kumaştır. "Gürz" veya "gürze" ise Çorum'da düz ipektan işlenen kumaşa denilmektedir. Bkz. Özen, "Kumaş Adları", 316- 334.; "Memlû", doldurulmuş demektir. Bkz. Devellioğlu, *Sözlük*, 707. "Salta Marka", kısa bir cepken türünü ifade eder. Bu giysinin özellikle gemiciler ve Tersane çalışanları tarafından giyildiği, kökeninin ise Venediklilerin kullandığı bir üstlûğe dayandığı aktarılmaktadır. Adının da Venedik'in ve eski Venedik Cumhuriyeti'nin koruyucusu olan Saint-Marc'tan (İtalyanca *San Marco*, okunuşu *Sen Mark* veya *Sen Marko*) geldiği söylenir. Nitekim Osmanlı'da bu giysiye *salta* yanında *salta marka* denilmesi, adın *San Marcodan* dönüşmüş olduğunu açıkça göstermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Gündoğdu, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Toplumunda Servet Unsurları Ve Giyim Kuşam Kültürü (Manisa Örneği)*, (yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019), 96.; Kakum ise su kenarlarında, tarlalarda ve kırsalda yaşayan bacakları ve kuyruğu kısa, vücudu uzun bir gelincik türüdür. Bkz. Açıknel ve Alkoç, "Kürk Kullanımı", 341

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kıbrıslı'nın giyim eşyalarının satış değerlerinin oldukça dengeli bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Bu veriler dikkate alındığında, kendisinin mütevazı ve görece sade bir yaşam sürdüğü anlaşılmaktadır.

2.4. Mücevheratı ve Süs Eşyaları

Menkul olarak bilinen, yükte hafif pahada ağır kıymetli madenler; kişilerin ekonomik ve sosyal statüsü hakkında önemli veriler sunmaktadır. Bu nedenle muhallefet kayıtlarında dikkate alınması gereken unsurlar arasında yer almaktadır. Kıbrıslı'nın muhallefet kaydı incelendiğinde ise birkaç parça değerli taş, yüzük ve saat gibi eşyaların bulunduğu tespit edilmiştir.⁴⁰

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Minalı altın berke koyun saat	Kaftani	1	840000	19,68%
Altın basma koyun saat	Kaftani	1	244100	5,72%
Ak yâkut yüzük	Kaftani	1	28050	0,66%
Kırmızı yâkut yüzük	Kaftani	1	60000	1,41%
Pırlanta elmas yüzük	Kaftani	1	1501050	35,17%
Kebirce yâkut yüzük	Süleyman Bey Hassa	1	244050	5,72%
Roza elmas ile müzeyyen minalı maşa	Seferli Kethüdası Ağa	1	630150	14,76%
Kırmızı yâkut yüzük	Nazif Ağa Mahreç	1	51050	1,20%
Zahrı roza elmaslı minalı altın basma çalar koyun saat maa köstek	Hüseyin Bey Hassa	1	390000	9,14%
Dane zümrüt	Şerif Ağa-yı Kiler	5	25050	0,59%
Roza elmas taş	Kaftani	2.5 20/200	183.000	4,29%
Kebirce yâkut yüzük	Kaftani	1	72000	1,69%
Toplam	0	15	4268500	

Yukarıdaki tabloya göre, Kıbrıslı'nın yükte hafif, pahada ağır olarak nitelendirilebilecek 15 adet⁴¹ ürünü tespit edilmiştir. Müzayede sırasında bu ürünlerden toplam 4.268.500 akçe, yani yaklaşık 35.570 kuruş gelir sağlanmıştır.

En yüksek bedelle alıcı bulan parça, satılan ürünlerin %35,17'sine tekabül eden ve 1.501.050 akçeye (yaklaşık 12.508 kuruş) satılan "pırlanta elmas yüzük"tür. En düşük fiyata satılan ürün ise ürünlerin %0,118'ine tekabül eden ve 5.100 akçeye (yaklaşık 41,75 kuruş) alıcı bulan "dane zümrüt" olmuştur.

2.5. Silah ve Diğer Kesici-Delici Aletler

Muhallefat çalışmaları incelendiğinde, genellikle paşalara ve diğer askerî zümre mensuplarına ait muhallefet kayıtlarında silah ve benzeri eşyaların oldukça fazla olduğu görülmektedir.⁴²

Bununla birlikte, ulemaya veya kalemiye sınıfına mensup kişilerin muhallefatında da çeşitli silahların bulunması mümkündür. Bu tür eşyaların, sahibinin kendisini ve ailesini olası bir tehlikeye karşı korumak amacıyla bulundurulmuş olabileceği; merak ve ilgi nedeniyle edinilmiş olabileceği ya da üst sınıfa mensup kişiler tarafından hediye edilmiş olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefet kaydında da çeşitli silah, kılıç ile bunların muhafazasında kullanılan ve diğer bazı öldürücü aletlerin bulunduğu tespit edilmiştir.⁴³

⁴⁰ Tablodaki bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

⁴¹ "Minâ", şişe ve cam anlamlarının yanında ayrıca kuyumcuların gümüş üzerine naksettikleri lacivert veya yeşil renkli sırça anlamı da taşımaktadır. "Müzeyyen", süslü veya süslendirilmiş demektir. Bkz. Devellioğlu, *Sözlük*, 755-926.

⁴² Türkal, Merve Karaçay, "Mutafa Paşa'nın Muhallefatı", 220-221.; Yunus Özger, "Trabzon Valisi Hazinesarâzede Süleyman Paşa'nın Muhallefatı", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 1, no. 2 (2007): 98.

⁴³ Tablodaki bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Kemân	Kaftani	10	75000	3,18%
Gergedan boynuzlu kabzalı altın donanmalı tirşe süveri kınlı kılıç kabza	Kaftani	1	851050	36,12%
Kırmızı boyama kemik kabzalı yıldızlı sim donanmalı siyah süver kınlı kılıç kabza	Kaftani	1	61050	2,59%
Ağaç mahfaza derûnunda parskâri işli tüfenk maa malzeme	Teberdar Hüseyin	1	56050	2,38%
Kırmızı kemik kabzalı yıldızlı sim donanmalı siyah süver kınlı palyoş	Kaftani	1	41100	1,74%
Sim donanmalı parskari piştov	Sofalı? Reşid	1	29250	1,24%
Kırmızı sahtiyân mahfaza derûnunda parskâri musanna' piştov	Kaftani	1	108000	4,58%
Sırma işleme güz kadife piştov kuburî maa palaska	Sofalı Mehmed TabiAğa	1	24000	1,02%
Kemik kabzalı sim donanmalı gaddâre kabza	Serçarışı-yı? Seferli	1	18050	0,77%
Yıldızlı sim şiş	Kürd Ahmed	1	23100	0,98%
Altın donanmalı parskâri piştov	Kaftani	1	470000	19,95%
Sırma işleme mai kadife piştov kuburî maa palaska	Kilerci	1	271000	11,50%
Sim donanmalı parskâri piştov	Sofalı? Reşid	1	33000	1,40%
Altın hançer kabza	Kaftani	1	269050	11,42%
Kemân	Veli Ağa-yı Kiler	10	26050	1,11%
Sâde gargı	Dülbend Ağası	1	650	0,03%
Toplam	0	34	2356400	

Yukarıdaki tablo göz önüne alındığında, Kıbrıslı'nın muhallefatında silah ve türevi kesici-delici alet olarak nitelendirilebilecek toplam 34 adet eşya⁴⁴ bulunduğu görülmektedir. Bunlar, müzayede sırasında toplam 2.356.400 akçeye, yani yaklaşık 19.636 kuruşa alıcı bulmuştur. Satılan ürünler arasında en yüksek bedelle alıcı bulan parça ise 851.050 akçe (yaklaşık 7.092 kuruş) değerinde olup toplam ürünlerin %36,12'sine tekabül eden "gergedan boynuzlu kabzalı altın donanmalı tirşe süveri kınlı kılıç kabzası"dır. En düşük bedelle alıcı bulan ürün ise 650 akçe (yaklaşık 5,4 kuruş) değerindeki ve toplam ürünlerin %0,03'üne tekabül eden, ilkel bir mızrak olarak nitelendirilebilecek "sade gargı"dır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefatında kesici ve delici aletler ile diğer silahların sayısının oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, gerçek anlamda ateşli bir silah olarak yalnızca piştovun bulunması, Kıbrıslı'nın silahlara özel bir ilgisinin olmadığını göstermektedir. Nitekim diğer ürünlere bakıldığında, en yüksek bedelle alıcı bulan parçanın aslında bir kabza olduğu ve muhtemelen süs eşyası olarak kullanıldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca muhallefatında başka iki kabza, palaska, tüfek malzemesi, pilyoş olarak nitelendirilen bir kılıç, basit bir mızrak olarak bilinen gargı ve "keman" olarak kaydedilen, günümüzde ok olarak bilinen bir ürün de yer almaktadır. Evinde ateşli bir silah bulduran Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin, kemanı veya diğer benzer eşyaları olası bir tehlikeye karşı savunma amacıyla değil, büyük olasılıkla av sırasında kullanmış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan dolayı Kıbrıslı'nın zaman zaman ava çıktığı veya kısmen ava meraklı olduğu düşünülmektedir.

⁴⁴ "Gaddare", büyük bıçak ve küçük tabanca olarak bilinir. Bkz. Devellioğlu, *Sözlük*, 314.; Gargı, küçük ilkel mızrağa denilmektedir. Bkz. Ali Seydi Bey, *Kamus-i Osmani*, (İstanbul: Matbaa ve Kütüphane-i Cihan, 1330), 760.

2.6. Tütün Ürünleri

Osmanlı Devleti'nin tütünle tanışması, 16. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bu tarihten itibaren tütün kullanımı, imparatorluk genelinde giderek yaygınlaşmıştır. 19. yüzyıla kadar tütün, genellikle pişmiş topraktan yapılmış lülelere takılan çubuklarla içilmiştir.⁴⁵ Tütünün gündelik yaşamdaki yeri, dönemin çeşitli tereke kayıtlarında da açıkça görülmektedir. Nitekim Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefâtında da tütün içmeye veya koklamaya yardımcı çok sayıda çubuk, enfiye kutusu ve imame⁴⁶ gibi eşyalar tespit edilmiştir.⁴⁷

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Lacivert etekli kehrübâ küse? İmâme maa çubuk (Nargile)	Kaftani	1	40050	0,93%
Arakan etekli kehrübâ küse? İmâme maa çubuk	Serkatib-i sani	2	18150	0,42%
Pullu şal duhân kesesi	Kaftani	1	41050	0,95%
Mina etekli kehrübâ küse? İmâme maa çubuk	Kaftani	1	90000	2,08%
Mina etekli kehrübâ küse? İmâme maa çubuk	Kaftani	2	270000	6,24%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Kaftani	1	50050	1,16%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Kaftani	1	70100	1,62%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Kaftani	1	55100	1,27%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Sofalı? Reşid	1	76100	1,76%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Sofalı? Reşid	1	28200	0,65%
Mercan taklidi etekli kehrübâ kabak imâme maa kiras çubuk	Sofalı? Reşid	1	83000	1,92%
Mina etekli kehrübâ küse? Kehba? İmâme maa çubuk	Katib-i Rabi	2	28150	0,65%
Mercan etekli kehrübâ kabak imâme maa çubuk	Mustafa Ağa-yı Hassa	1	72050	1,67%
Mina etekli kehrübâ küse? Kehba? İmâme maa çubuk	Kaftani	1	62100	1,44%
Mina etekli kehrübâ imâme maa çubuk	Süleyman Ağa Eyyübi	1	39050	0,90%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa çubuk	Katib-i Evvel	1	48000	1,11%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa çubuk	Teberdar Mehmed	1	50050	1,16%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa çubuk	Kaftani	1	46150	1,07%
Minalı sandık enfiye kutusu	Nuri Ağa-yı Hassa	1	137050	3,17%
Mina etekli kehrübâ kabak imâme maa	Sofalı? Reşid	1	26050	0,60%
Arakanetekli kehrübâ imâme maa çubuk	Süleyman Efendi-i Hassa	1	40050	0,93%
Arakan etekli kehrübâ imame maa çubuk	Sofalı? Reşid	1	30100	0,70%
Yeşil taş etekli kehrübâ imame maa çubuk	Yasin ...	1	35050	0,81%

⁴⁵ Cem Görür, "XVIII. Yüzyılda Bir Enderun-ı Hümayun Ağası Kahvecibaşı Nakşî Mustafa Ağa: Muhallefatı ve Vakfiyesi", *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 8, no. Özel Sayı (2023): 2600.; Tütün hakkında detaylı bilgi için bkz. Fehmi Yılmaz, "Tütün", *DİA* 42, (2012): 1-4.

⁴⁶ İmame, tütün içmek için kullanılan lülenin ucuna takılan bir alettir. Bkz. Pakalın, *Terimler Sözlüğü C. 1*, 383.

⁴⁷ Tablodaki bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

Abonos etekli kehrübâ kabak imame maa çubuk	Yasin ...	1	38000	0,88%
Mina etekli kehrübâ imame maa çubuk	Hasan Efendi Şehla	1	25050	0,58%
Roza elmaslı tirşe? Minalı etekli kehrübâ kabak imame maa çubuk	Kaftani	1	100100	2,31%
Roza elmas ile müzeyyen al ve tirşe? Minalı altın enfiye kutusu	Katib-i Rabi	1	970050	22,42%
Ateşi minalı altın enfiye kutusu	Katib-i Rabi	1	170150	3,93%
Roza elmaslı mai mina işli kehrübâ kabak imame maa çubuk	Kaftani	1	123050	2,84%
Roza elmas ile müzeyyen fistiki ve mai minalı altın enfiye kutusu	Hafız Ali Ağa-yı Hassa	1	1201000	27,76%
Sade altın enfiye kutusu	Teberdar Ali	1	96000	2,22%
Yıldız taş etekli kehrübâ imame maa çubuk	Kaftani	1	44000	1,02%
Yeşim etekli kehrübâ kabak imame maa çubuk	Katib-i Evvel	1	19150	0,44%
Kiras çubuk	Sofalı? Reşid	10	38100	0,88%
Kiras çubuk	Hüseyin Tabi Ağa	10	17050	0,39%
Kiras geçme çubuk	Abdullah Efendi Hazine	2	21000	0,49%
Sim nargile serî	Kürd Mustafa	1	28050	0,65%
Toplam	0	59	4326400	

Yukarıdaki tablo göz önünde alındığında Kıbrıslı'nın muhallefatında toplamda 68 adet kitap ile risaleler bulunmaktadır. Müzayede ile satışa çıkarılan bu ürünlerden toplamda 486.600 akçe yani 4.000 kuruş gelir sağlanmıştır. Bunlar arasında müzayede sırasında satılan en pahalı eşya, toplam ürünün %23.01'ini karşılayan ve 112.000 akçe yani yaklaşık 933 kuruşa satılan es-Seyyid Osman el-Vehbî'nin hattıyla yazılan "Mushaf-ı Şerîf"⁴⁸ tir. En düşük ücrete satılan ürün ise toplam ürünün yalnızca %0,62'ini karşılayan ve 3.000 akçeye yani 25 kuruşa alıcı bulan Müstakimzade'nin "Risalesi" olmuştur. Tablo dikkatle incelendiğinde, Kıbrıslı'nın satışa sunulan eşyaları arasında fiyat bakımından belirgin bir dengesizlik olduğu görülmektedir. Nitekim es-Seyyid Osman el-Vehbî hattıyla yazılmış bir Mushaf-ı Şerîf ile Tefsîrü Ebi'l-Leys, Menâkıb-ı Çehâr-ı Yâr-ı Güzîn ve Delâil-i Hayrât Şerhi adlı dört eser, satışa çıkarılan kitaplar arasında toplam gelirin %42,13'ünü oluşturmaktadır. Kıbrıslı'nın muhallefatında yer alan kitapların dikkatle incelenmesi bir onun iç dünyasını ve dünyaya bakışını anlamamıza önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Kıbrıslı'nın kütüphanesinde, Semerkandî'nin kaleme aldığı *Tefsîrü Ebi'l-Leys*⁴⁸, Muhammed b. Muhammed Efendi'nin *Altuparmak Peygamberler Tarihi*⁴⁹, Muhammed Hüseyin b. Halef-i Tebrîzî'nin Farsça'dan Farsça'ya sözlüğü *Burhân-ı Katî*⁵⁰, İranlı şair Kefelî Hüseyin Efendi'nin *Bustân-ı Efrûz-ı Cinân der Şerh-i Gülistân*⁵¹, Enderunlu Fâzıl'ın *Divan*'ı⁵², İmam

⁴⁸ Kur'an'ı Kerim'in, Sermandî tarafından kaleme alınan tefsidir. Bkz. İshak Yazıcı, "Semerkandî (Ebül'l-Leys)", *DİA* 36, (2009): 473-475.

⁴⁹ Hz. Muhammed'in ve diğer peygamberlerin hayatının anlatıldığı eserdir. Detaylı bilgi için bkz. Adnan Karaimailoğlu, "Altuparmak Mehmed Efendi", *DİA* 2: (1989), 542.

⁵⁰ İran edebiyatının Hindistan'da geliştiği bir dönemde bu edebiyatın daha kolay anlanabilmesi için Güney Hindistan'da kurulan Kutubşâhîler Devleti sultanlarından Abdullah adına Tebrîzî tarafından 1652'de kaleme alınmıştır. Bkz. Ayla Demiroğlu, "Burhân Kâtî", *DİA* 6, (1992): 432-433.

⁵¹ Eser, Türk-İslam coğrafyasına ait dil, din, kültür, coğrafya, edebiyat ve tarih unsurlarını bir arada barındıran; farklı alanlara hitap eden hacimli bir kitaptır. Ayrıca muhallefat kaydında yazarın ismi belirtilmediğinden, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin kütüphanesinde, söz konusu eserin ilk müellifi olan meşhur Sâdî-i Şîrâzî'nin kaleminden çıkan bir nüsha da bulunabilir. Eser hakkında bkz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gözde Özcanar Sel, "Kefelî Hüseyin Efendi Ve Bustân-Efrûz-ı Cinân Der-Şerh-i Gülistân İsimli Eseri", *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi* 2, no. 1 (2021): 84.

⁵² Hacimli bir eser olan *Divan*'ın büyük bir bölümü Türkçe, küçük bir kısmı ise Arapça ve Farsça olarak yazılmıştır. Eserde Allah, Peygamber, dört halife ve büyük şeyhler için kaleme alınmış münâcâtlar, na'lar ve mi'râciyye konuları işlenmektedir. Ardından, "İbtidâ'î Kasâid" başlığı altında III. Selim ile dönemin ileri gelenlerine sunulmuş kasidelerin yer aldığı 159 sayfalık bir bölüm gelmektedir. Bkz. Sabahattin Küçük, "Enderunlu Fâzıl", *DİA* 11, (1995): 188-189.

Birgivi'nin *Tarikat-ı Muhammediyye*'si⁵³, Ebu Abdullah Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin yazdığı ve Kara Dâvud tarafından şerh edilen *Delâil-i Hayrât Şerhi*⁵⁴, Şemseddin Sivâsî'nin *Menâkıb-ı Çehâr-ı Yâr-ı Güzîn*'i⁵⁵, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *es-Siyerü'l-Kebîr*'i⁵⁶, Âşıkpaşazâde'nin *Tevârîh-i Âl-i Osmân*'i⁵⁷, Esrar Dede'nin Mevlevî şairlerinin biyografilerini ele aldığı *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*'si⁵⁸, İbn Kuyetbe'nin kaleme aldığı ve daha sonra farklı yazarlar tarafından da neşri yapılan *Edebü'l Kâtib*'i⁵⁹, es-Seyyid Osman el-Vehbî'nin *Mushaf-ı Şerif*'i⁶⁰, Müstakimzade'nin⁶¹ bir risalesi, Bergusi Mehmed Efendi⁶², Basma Fenari? Abdürrahim Efendi⁶³, *Havâs-ı Kur'ân*⁶⁴, *Kütüb-i Mütenevvi'a*⁶⁵, *En'âm Şerif*⁶⁶, *Ed'iyye*⁶⁷, *Tarih-i Hâce Efendi, Musavver Kıyâfetnâme*⁶⁸ ve *Şifâ-i Şerif*⁶⁹ gibi önemli ve çok bilinen eserler yer almaktadır.⁷⁰ Bu kitapların Kıbrıslı'nın kütüphanesinde yer alması, onun bu eserleri mutlaka okuduğu anlamına gelmemektedir. Söz konusu kitaplar, kendisine ailesi tarafından miras yoluyla intikal etmiş olabileceği gibi, Kıbrıslı'nın bu eserleri satın alarak kişisel bir kütüphane oluşturmak istemesi veya bunlardan bir kısmını okumuş olması da ihtimal dâhilindedir. Ancak her ne şekilde olursa olsun, dönemin en tanınan ve en önemli eserlerinden bazılarını evinde buldurması, onun kitaba ve ilme karşı ilgili bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede Tefsirü Ebi'l-Leys, Tarikat-ı Muhammediyye, Delâil-i Hayrât Şerhi, En'âm-ı Şerif ve Ed'iyye ile Şifâ-i Şerif gibi eserler, onun dinî ilimlere ilgi duyduğunu ve tasavvufî bir hassasiyete sahip olduğunu kısmen ortaya koyabilir.

⁵³ Birgivi Mehmed Efendi'nin Kur'an'a ve sünnete uygun bir dinî hayatın esaslarını ortaya koyduğu ve bid'atlara karşı uyarılarda bulunduğu eseri. Detaylı bilgi için bkz. Huriye Martı, "et-Tarikatü'l-Muhammediyye" *DİA* 40, (2011): 106-108.

⁵⁴ İçinde, Hz. Muhammed'e, onun ashabına ve evzvacına dua ve salavat, Esmâ-i Hüsnâ, Esmâ-i Nebî ve bir takım hadis-i şerifler bulunduran bir vird ve ezkâr kitabıdır. Detaylı bilgi için bkz. Süleyman Uludağ, "Delâilü'l Hayrât", *DİA* 9, (1994): 113-114.; Hatice Kelpetin Arpağuş, "Kara Dâvud", *DİA* 24, (2001) 359.; Farklı bir şerhi için bkz. Furkan Terzioğlu, İsmail Sâdik Kemâl'in Delâilü'l Hayrât Şerhi: Rûh-ı Kemâl", *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, no. 10 (2020): 57.

⁵⁵ Eserde, dört halifeye ek olarak aşer-i mübeşşere, ehl-i beyt ve sahâbiler hakkında menkıbelere yer verilmiştir. Bkz. Yusuf Yıldırım, "Menâkıb-ı Çehâr-Yâr-ı Güzîn (Şemsi)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, (2022): ISBN: 978-9944-237-87-1.

⁵⁶ Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin, İslam devletler hukukuna dair hacimli eseridir. Sonradan Şeybânî-Serahsî tarafından kitap şerh edilmiştir. Bkz. Ahmet Yaman, "es-Siyerü'l Kebîr", *DİA* 37, (2009): 327-329.

⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 15. yüzyıl son çeyreğine kadar Osmanlı Devleti'nin tarihini anlatan eser. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Âşıkpaşazâde", *DİA* 4, (1991): 6-7.

⁵⁸ Hasan Aksoy, "Esrar Dede", *DİA* 11, (1995): 432-433.

⁵⁹ Devlet hizmetinde görev alan kâtip sınıfı için kaleme alınan eser. Bkz. Zülfikar Tüccar, "Edebü'l Kâtib" *DİA* 10, (1994): 410-411.

⁶⁰ Yaptığımız tüm araştırmalara rağmen eser hakkında bir bilgiye erişilemiştir.

⁶¹ Yazar hakkında bkz. Ahmet Yılmaz, "Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin", *DİA* 32, (2006): 113-115.

⁶² Yaptığımız tüm araştırmalara rağmen kişi hakkında bir bilgiye erişemedik.

⁶³ Yaptığımız tüm araştırmalara rağmen kişi hakkında bir bilgiye erişemedik.

⁶⁴ *Havâs-ı Kur'an* ismiyle farklı müellifler tarafından kaleme alınmış birden fazla eser bulunmaktadır. Ancak elimizdeki muhallefat kaydında ilgili kitabın hangi yazar tarafından yazıldığı belirtilmediğinden, eserin kime ait olduğu konusunda kesin bir değerlendirme yapmak doğru olmayacaktır. *Havâs-ı Kur'an* için bkz. Muhammed Eroğlu, "Havâsü'l-Kur'ân", *DİA* 16, (1997): 522-523.

⁶⁵ Farklı veya benzer konularda tek bir cilt halinde toplanmış yazı bütünüdür.

⁶⁶ Kur'an-ı Kerim'e duyulan hürmet doğrultusunda, seçilmiş ayet ve dualardan derlenen eserlere En'âm-ı Şerif adı verilmektedir. Bkz. Yüstra Karaca, "Hattat Mehmet Şakir'e Ait En'âm Şerif'in Muhtevası Ve Yazma Kitap Sanatları Açısından İncelenmesi", *Lale Kültür Sanat Ve Medeniyet Dergisi*, no. 5 (2022): 79.

⁶⁷ Dua kitabıdır.

⁶⁸ *Kıyâfetnâme* türünde birçok müellif tarafından pek çok eser kaleme alınmıştır. Ancak muhallefat kaydında yazarın ismi belirtilmediğinden, eserin kime ait olduğu konusunda bir şey söylemek mümkün değildir. *Kıyâfetnâme* türünde yazılmış eserler için bkz. Ayşe Yılmaz, "Kıyâfet İlmiyle Oluşturulan Eserler Ve Bu Eserlerden Seçilmiş Örnekler", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 10, no. 1 (2012): 131-132.

⁶⁹ *Şifâ-i Şerif* ismiyle, farklı müellifler tarafından kaleme alınmış birden fazla eser bulunmaktadır. Ancak muhallefat kaydında yazarın ismi belirtilmediği için, eserin kime ait olduğu konusunda kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir. *Şifâ-i Şerif* için bkz. M. Yaşar Kandemir, "eş-Şifâ", *DİA* 39, (2010): 134-138.

⁷⁰ BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

Bustân-ı Efrûz-ı Cinân der Şerh-i Gülistân ve Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye gibi eserler, onun Fars edebiyatı, şiir ve estetiğe özel bir ilgisi olduğunu düşündürmektedir. Mehmed Emin Efendi, bu yönüyle, dönemin merkez bürokrasisinin tipik memur tipolojisinin dışında, oldukça farklı bir şahsiyet ve münevver bir insan olduğu izlenimi vermektedir. Burhân-ı Katı' gibi bir sözlüğün varlığı, onun, kelimelerin kökenine ve anlam dünyasına önem verdiğini akıllara getirmektedir. Kıbrıslı'nın muhallefatında Osmanlı tarihine ilişkin yalnızca Tevârih-i Âl-i Osmân adlı iki kitabın yer alması, onun tarih kitaplarına olan ilgisinin dinî eserlere kıyasla oldukça sınırlı olduğunu ve Osmanlı tarihine çok fazla meraklı olmadığını izlenimi yaratmaktadır. Son olarak, eğer bu kitapların tamamını ya da büyük bir kısmını okuduğu varsayılırsa, Mehmed Emin Efendi'nin dinî konularda hassasiyet sahibi, dil alanında ise belirli bir yetkinliğe sahip bir memur portresi çizdiği söylenebilir. Ayrıca muhallefatında Farsça'dan Farsça'ya bir sözlüğün bulunması, onun Farsça bildiğine; kütüphanesinde yer alan Arapça kitaplar ise kısmen Arapça bilgisine sahip olduğuna işaret etmektedir.

2.7. Dini Eşyalar

Kişilerin muhallefat defterlerine kaydedilen dini eşyalar, onların kişisel ve ruhani dünyaları hakkında önemli ipuçları sunabilmektedir. Bununla birlikte, bazı gayrimüslimlerin muhallefat kayıtlarında da evlerinde seccâde bulunduğu bilinmektedir.⁷¹ Bu durum, söz konusu kişilerin seccâdeleri kendileri için değil, evlerine gelen Müslüman misafirlerin namaz kılabilmesi amacıyla bulunduklarını göstermektedir. Bu nedenle muhallefat kayıtlarında yer alan dini eşyalar değerlendirilirken tek bir yoruma bağlı kalmamak ve peşin hüküm vermektan kaçınmak önemlidir. Yukarıdaki tabloya bakıldığında, Kıbrıslı'nın muhallefat kaydında dini eşyalar⁷² olarak nitelendirilebilecek toplam 8 adet ürün tespit edilmiştir. Bu eşyalar, müzayede sırasında toplam 301.600 akçeye, yani yaklaşık 2.500 kuruşa alıcı bulmuştur. Fiyatlar arasında belirgin bir dengesizlik görülmektedir. Nitekim dini eşyalar içinde en yüksek bedelle satılan ürün, toplam tutarın %66,31'ine tekabül eden ve 200.000 akçeye (yaklaşık 1,666 kuruş) alıcı bulan “on üç aded kebirce inci nişaneli altın harçlı yeşil sübhâ”dır. En düşük bedelle alıcı bulan ürün ise toplam değer %1,34'üne tekabül eden ve 4.050 akçeye (yaklaşık 33,75 kuruş) satılan “Beneluka”⁷³ seccâde”dir

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Deve tüyü seccâde	Katib-i Evvel	1	8050	2,67%
Yün eski işleme seccâde	Teberdar Hasan	1	6000	1,99%
Beneluka çuka seccâde	Kürd Ahmed	1	4050	1,34%
Beneluka çuka seccâde	Kürd Ahmed	1	5100	1,69%
On üç aded kebirce inci nişaneli altın harçlı yüsr sübhâ	Kaftani	1	200000	66,31%
Altın harçlı yüsr? Sübhâ	Teberdar Hüseyin	1	19100	6,33%
Altın harçlı mercan sübhâ	Kaftani	1	24100	7,99%
Kalembek sübhâ	Börekçi Ömer	1	35200	11,67%
Toplam	0	8	301600	

⁷¹ Ertan Ünlü, “18. Yüzyılda Osmanlı Eliti Bir Darphane Sarrafının Muhallefatı: Berdros Nam-ı Diğer Petraki”, *OTAM*, no. 43 (2018): 308.

⁷² Sübhâ-subha, Arapça'da elde çekilen tespih ve 99 tane dizili şey anlamına gelir. Bkz. Pakalın, *Terimler Sözlüğü C. 3*, 262.; Kalembek, Hint Okyanusu'nda bir adadır, burada sandal ağacının bir türü yetişmektedir ve buna da kalembek denilmektedir. Bkz. Fekete Lajos, “XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Evi”, çev. M. Tayyib Gökbilgin, *Belleten* 43, no. 170 (1979): 467., Kalembek'in bir diğer anlamı da tespih yapılan hoş kokulu ağaç demektir. Bkz. Devlilioğlu, *Sözlük*, 557.

⁷³ Banaluka'da üretilmiş bir seccâdedir. Bkz. Şeyda Şerife Gül, “Tekfurdağı (Rodosçuk) Âyanı Osman Ağa Ve Muhallefatı”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no. 42 (2025): 121.; Ayrıca bkz. Beneluka, küçük ve renkli çuka parçalarının çiçek ev ve sair tezyini şekillerde kesilip yan yana dikilmesi suretiyle vücuda getirilen seccâde, perde, minder örtüsü gibi şeylere verilen addır. Pakalın, *Terimler Sözlüğü C. 1*, 292.

Yukarıdaki tabloda yer alan çok sayıda seccâde ve tespih, Kıbrıslı'nın kütüphanesindeki eserlerin insanlar üzerinde bıraktığı etkiye benzer bir izlenim uyandırmakta; dolayısıyla onun dinî bütün bir hayat sürdüğünü düşündürmektedir.

2.8. Diğer Ürün ve Eşyalar

Kıbrıslı'nın hane dışında müzayede edilen ürünleri arasında son olarak kap-kacak, at ekipmanları, fincan takımları, dürbün ve muhtemelen depo benzeri yerlerde muhafaza edilen erzaklar yer almaktadır.⁷⁴ Yukarıdaki tablo göz önüne alındığında, Kıbrıslı Mehmed Efendi'nin muhallefatında “diğer ürün ve eşyalar” kategorisinde 123 adet eşya ile ayrıca güzel koku olarak nitelendirilen 55 dirhem anber tespit edilmiştir. Bu ürünler toplamda 1.112.150 akçeye, yani yaklaşık 9.267 kuruşa alıcı bulmuştur. Müzayede sırasında en yüksek geliri sağlayan ürün, satılanların %7,87'sine tekabül eden ve 84.150 akçeye (yaklaşık 701 kuruş) satılan “dört adet zer habbeli altın örme mühür kesesi”dir. En düşük fiyata alıcı bulan eşya ise toplam satışın %0,038'ine denk gelen ve 420 akçeye (3,5 kuruş) satılan “tombak zarf maa fincan” olmuştur.

Tablo incelendiğinde, kahve takımlarının sayıca fazla olması, Kıbrıslı'nın kahveye düşkün bir kişi olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca muhallefat kaydında yer alan sim yaftalı çapkın başlığı⁷⁵ ile sim kabreli başlık ve göğüslük⁷⁶, onun bir ata sahip olduğuna veya geçmişte at beslediğine işaret etmektedir. Ancak muhallefat kaydının bütününe bakıldığında, Kıbrıslı'nın bir ata ya da herhangi bir hayvana sahip olmadığı görülmektedir. Bu durumda tabloda yer alan başlık ve göğüslük gibi eşyalar, Kıbrıslı'nın geçmişte bir ata sahip olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, tabloda görüldüğü üzere birden fazla dürbünün bulunması, daha önce değinildiği üzere bunları avcılık sırasında kullanmış olabileceği gibi manzara seyretmek amacıyla da elinde bulundurmuş olabileceğini akla getirmektedir.

Eşyanın Cinsi	Satın Alanlar	Adet	Akçe	Yüzde
Tırşe pembe sade?	Bekir Ağa-yı Hassa	1	8050	0,72%
Mütenevvia köhne bohça	Latif Ağa Mahrec	6	9100	0,82%
Hırdavat ...?	Şakir Efendi Seferli	1	13150	1,18%
Köhne dürbün	Latif Ağa-yı Kiler	1	18150	1,63%
Üç boğumlu tombak dürbün	Mustafa Ağa Hassa	1	25100	2,26%
Üç boğumlu sim dürbün	Süleyman Efendi Hassa	1	26000	2,34%
Tombak üç boğumlu dürbün	Miftah Ağası	1	42050	3,78%
Lacivert minalı altın zarf maa maden fincan	Kaftani	1	50100	4,50%
Minalı senk altın zarf maa maden fincan	Kaftani	1	64100	5,76%
Mütenevvia iplik	Hüseyin Tabi Seferli Kethüdası	11	21050	1,89%
Simli dürbün	Vekilharç Mustafa Ağa	1	8000	0,72%
Pirinç Dürbün	Hafız Ağa-yı Hassa	1	30000	2,70%
Ağaç çekmece devai?	Kerim Bey Hassa	1	8000	0,72%
Mütenevvia bohça	Mehmed Tabi Ağa	10	17000	1,53%
Som kaplı pilisade?	Katib-i Evvel	2	12000	1,08%
Tavşankari çekmece	Kaftani	1	22300	2,00%
Tepsi derûnunda kalemtraş	Ahmed Tabi Ağa	3	60100	5,40%
Mütenevvia bohça	İzzet Bey Hassa	3	17050	1,53%
Tavşankari çekmece	Kaftani	1	10450	0,94%
Sırmalıca cüzdan	Abdullah Efendi Hazine	2	22100	1,99%

⁷⁴ Tablodaki bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 3-4-5.

⁷⁵ Çapkın, koşucu açık eşkin giden at için kullanılan bir tabirdir. Bkz. Pakalın, *Terimler Sözlüğü C. 1*, 325.

⁷⁶ At binit takımları hakkında bkz. Emine Dingec, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12, no. 20 (2011): 1-20.

Dört adet zer habbeli altın örme mühür kesesi	Teberdar Nuri	1	84150	7,57%
Tombak zarf	Kaftani	12	6000	0,54%
Sim klabtan ve buhurdan	Kürd Ahmed	1	22000	1,98%
Yaldızlı sim zarfı	Birun Ağa	15	80000	7,19%
Sim fincan zarfı	Kaftani	12	33050	2,97%
Sepet sandık	Katib-i Evvel	3	9600	0,86%
Tahta ambar	Kaftani	3	9050	0,81%
Üç çifte kayık maa döşeme	Ameleci?	1	36000	3,24%
Anber	Kaftani	55 Dirhem	43200	3,88%
Mertalı? Çuka oba	Hasan Tabi Serhüddam	1	34050	3,06%
Merkubkâri? Nühas sahan maa kapak	Kaftani	10	12000	1,08%
Siyah mahfazalı parskari çekmece saat	Sofalı? Reşid	1	60000	5,39%
Tombak zarf maa fincan	Vekilharç Mustafa Ağa	10	4200	0,38%
Sim yaftalı çapkun başğı	Kaftani	1	63000	5,66%
Sim yaftalı çapkun başğı	Dülbend Ağası	1	72000	6,47%
Sim kabreli başlık ve göğüslük	Kaftani	1	60000	5,39%
Toplam	0	123 55 Dirhem	1112150	

3. Evinde Müzayede Olanlar

Kıbrıslı'nın evinde müzayedeye konu olan eşyalar arasında çeşitli ev eşyalarının yanı sıra istiflenmiş gıda ürünleri, yakacak olarak kullanılan odun ve kömür ile birlikte köleler ve bir de siyahî cariyeye bulunmaktadır.⁷⁷

Eşyanın Cinsi	Satın Alan	Adet-Miktar	Toplam Akçe
Yün memlu müsta'mel telli kadife yasdık	Zevce Fatıma Hanım	13	
Martiyoz kaplı pembe memlu şilte	Zevce Fatıma Hanım	3	
Ceb minder	Zevce Fatıma Hanım	4	
Çuka pencere perdesi	Zevce Fatıma Hanım	8	
Çuka nihale	Zevce Fatıma Hanım	1	
Beneluka atlas? Erkan minderi	Zevce Fatıma Hanım	1	
Yün memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	6	
Kebir endam ayinesi	Zevce Fatıma Hanım	2	
Toplam	0	38	144000
Telli kadife yastık	Zevce Fatıma Hanım	7	
Tomar çit minder	Zevce Fatıma Hanım	2	
Pembe memlu basma ...?	Zevce Fatıma Hanım	1	
Yün memlu çit yastık	Zevce Fatıma Hanım	4	
Yün memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	2	
Sandalye	Zevce Fatıma Hanım	5	
Toplam	0	21	30000
Köhne çatma yastık	Zevce Fatıma Hanım	7	
Köhne çuka mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	2	

⁷⁷ Tablodaki bilgiler için bkz. BOA, TS.MA.d., 714, vr. 5-6.

Köhne memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	2	
Köhne kaliçe	Zevce Fatıma Hanım	1	
Toplam	0	12	9600
Pembe kadife yastık	Zevce Fatıma Hanım	7	
Basma martiyoz mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	2	
Martiyoz şilte	Zevce Fatıma Hanım	2	
Çuka pencere perdesi	Zevce Fatıma Hanım	4	
Kurdeleli çuka oba	Zevce Fatıma Hanım	1	
Frengi nihale	Zevce Fatıma Hanım	1	
Köhne kaliçe	Zevce Fatıma Hanım	1	
Yün memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	2	
Toplam	0	20	85200
Pembe memlu ceb şilte	Zevce Fatıma Hanım	4	
Basma yorgan	Zevce Fatıma Hanım	6	
Beneluka çuka seccade	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Pirinç mangal maa tahta	Zevce Fatıma Hanım	1	
Pirinç tepsi	Zevce Fatıma Hanım	2	
Yaldızlı nühas al leğen maa ibrik	Zevce Fatıma Hanım	2	
Toplam	0	15	84000
Mabeyn odasında basma çuka nihale	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Mustafa Ağa'nın odasında olan döşeme	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Selim Ağa'nın odasında olan döşeme	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Kayıkçıların odasında olan döşeme	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Çuka sof seccade	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
	0	Belirsiz	36000
Pirinç şamdan	Zevce Fatıma Hanım	2	
Kabreli mum sofrası?	Zevce Fatıma Hanım	2	
Ağaç iskemle	Zevce Fatıma Hanım	2	
Meşin tabla kapağı	Zevce Fatıma Hanım	6	
Kandil	Zevce Fatıma Hanım	Belirsiz	
Toplam	0	12	3600
Telli kadife yasdık	Zevce Fatıma Hanım	12	
Çuka mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	3	
Çuka pencere perdesi	Zevce Fatıma Hanım	5	
Kaliçe	Zevce Fatıma Hanım	1	
Yün memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	6	
Toplam	0	27	84000
Köhne telli kadife yasdık	Zevce Fatıma Hanım	12	
Çuka mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	3	
Yün memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	5	
Toplam	0	20	60000
Kutni memlu çatma yasdık	Zevce Fatıma Hanım	12	

Müsta'mel çuka mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	3	
Yünlü memlu minder	Zevce Fatıma Hanım	5	
Toplam	0	20	24000
Kutni memlu çatma yasdık	Zevce Fatıma Hanım	15	
Yarım çuka mak'ad	Zevce Fatıma Hanım	3	
Kalıçe	Zevce Fatıma Hanım	1	
Toplam	0	19	48000
Çerviş yağı berk	Bilinmiyor	1	
Defa revğan-ı çerviş	Bilinmiyor	1	
Revğan-ı sade	Bilinmiyor	1	
Revğan-ı zeyt küp	Bilinmiyor	1,5	
Yağ mumu sağır fiçı	Bilinmiyor	1	
Pirinç sitil	Bilinmiyor	7/700 Kıyye	
Asel-i musaffa sağır fiçı	Bilinmiyor	2	
Bir mikdar sabun sandık	Bilinmiyor	1	
Şeker sağır sandık	Bilinmiyor	1	
Pekmez mikdar	Bilinmiyor	1	
Penair-i kese	Bilinmiyor	4	
Soğan kıyye	Bilinmiyor	400 Kıyye	
Kıbrıs şehriyyesi sandık	Bilinmiyor	15	
Hatab	Bilinmiyor	100 Çeki	
Kömür tahminen	Bilinmiyor	3000 Kıyye	
Kereste ba-tahmin maa tuğla	Bilinmiyor		
Müsta'mel nühas evani?	Bilinmiyor	212 Kıyye	
Toplam	0	32 Adet 4 Mikdar 4312 Kıyye 100 Çeki	639600
Limon saksısı sağır ve kebir		70	36000
Ateş kehruba takım maa çubuk Tombak zarf maa fincan Cezve	Zevce Fatıma Hanım	4-10-3	8400
İhtiyar taye re's	Validesi Hanım	1	60000
Cenab-i can? Re's	Zevce Fatıma Hanım	1	240000
Zeheb-i seyr	Zevce Fatıma Hanım	1	300000
Zenci cariyeye re's	Zevce Fatıma Hanım	1	120000
Rahşan seyyibe re's mollada?	Validesi Hanım	1	180000
Toplam	0	92	944400
Toplam	0	En az 331 Adet 4 Miktar 4312 Kıyye 100 Çeki	2192400

Yukarıdaki tablo göz önüne alındığında, en az 331 kalem eşya ile birlikte 4 farklı miktarda yağ, pekmez gibi ürünler; toplam 4.312 kıyye ağırlığında çeşitli gıda maddeleri ve 100 çeki odun

bulunmaktadır. Bunlara ek olarak, tabloda köle ve cariyeler de yer almaktadır.⁷⁸ Bunların satışından toplam 2.192.400 akçe, yani yaklaşık 18.270 kuruş gelir elde edilmiştir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, erzak ve yakacak odun-kömür gereçleri hariç konakta satılan ürünlerin büyük bir kısmı Mehmed Emin Efendi'nin eşi Fatıma Hanım tarafından satın alınmış, yalnızca iki kadın köle ise Kıbrıslı'nın annesine satılmıştır.

Muhallefat kaydında 3'ü köle, 1'i ise zenci cariyeye⁷⁹ olmak üzere toplam dört kadının satışa çıkarıldığı görülmektedir. Bu kadınların tamamı kayıta *re's* olarak belirtilmiştir. "İhtiyar taye re's" şeklinde tanımlanan köle, muhtemelen ilerlemiş yaşı sebebiyle diğerlerinden çok daha düşük bir bedelle, 60.000 akçeye (500 kuruş) Mehmed Emin Efendi'nin annesine satılmıştır. Zenci olup kayıta cariyeye olarak geçen kadın ise 120.000 akçeye (1.000 kuruş) Kıbrıslı'nın eşine satılmıştır. "Rahşan-ı seyyibe" olarak kaydedilen ve dul olduğu anlaşılan kadın 180.000 akçeye (1.500 kuruş) valide hanımefendi tarafından satın alınmıştır.

Satışa konu olan kadınlar arasında en yüksek bedelle satılan ise kayıta altınla ilişkilendirilerek "zeheb" şeklinde ifade edilen ve muhtemelen köleler arasında en genç olduğu anlaşılan kadındır. Bu kişi 300.000 akçeye (2.500 kuruş) Mehmed Emin Efendi'nin eşine satılmıştır.

Nitekim muhallefat kaydı incelendiğinde, satışa sunulan dört kadının, müzayede edilen toplam eşya değerinin yaklaşık üçte birine tekabül ettiği görülmektedir. Ayrıca gıda ürünleri ile yakacak odun-kömürün, giyim ve ev eşyalarına kıyasla daha yüksek fiyatlarla satıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'nin muhallefat defteri, yalnızca bir Osmanlı üst düzey memurunun maddi servetini belgeleyen bir kaynak olmanın ötesinde, dönemin idari, hukuki ve toplumsal yapısına ışık tutan çok yönlü bir vesika niteliğindedir. Defterde yer alan kayıtlar, II. Mahmud dönemi Osmanlı bürokrasisinin işleyişini, miras ve müsadere süreçlerinin uygulama biçimlerini, aile içi ilişkileri ve dönemin ekonomik değerler sistemini ayrıntılı biçimde yansıtmaktadır.

Mehmed Emin Efendi'nin mal varlığına ilişkin veriler, Osmanlı üst düzey memurlarının yaşam standartlarını ve tüketim alışkanlıklarını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle müzayede yoluyla satılan eşyaların çeşitliliği, dönemin maddi kültürünü, zevk anlayışını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, muhallefatında yer alan tütün ürünlerinin fazlalığı, onun tütün ürünlerine karşı özel bir ilgisi olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, silah malzemeleri arasında ok ve ilkel bir mızarağın varlığı Kıbrıslı'nın zaman zaman avcılıkla uğraştığını akla getirmektedir. Buna ek olarak Mehmed Emin Efendi'nin, kütüphanesinde yer alan eserlerin niteliği, onun sadece idari görevleriyle sınırlı kalmayan; dinî, tasavvufî, edebî ve tarihi konulara meraklı bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, muhallefat defterinde küçük yaşta vefat eden oğlu Ahmed Rauf'a dair kayıtlar, Osmanlı Devleti'nin mirasın paylaşımı konusunda en ince ayrıntılara dahi dikkat ettiğini ve yetim malının korunmasına noktasında oldukça titiz bir yaklaşım sergilediğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Özellikle defterde, kâdının hamile olan annesinin karnındaki çocuğa bile miras hissesi ayırması, bu titizliğin en çarpıcı örneklerinden biridir.

Sonuç olarak, Kıbrıslı Mehmed Emin Efendi'ye ait muhallefat kaydı, Osmanlı malî ve toplumsal tarihine dair mikro düzeyde yapılacak araştırmalar için değerli bir örnek teşkil etmektedir. Bu tür belgelerin incelenmesi, sadece bireysel yaşam öykülerinin değil, aynı zamanda

⁷⁸ Muhallefat kaydında yer alan cariyelerle alakalı kısmın okunmasında yardımcıları dokunan Prof. Dr. Emine Dengeç ve Dr. Öğr. Üyesi Şakir Turan'a teşekkürlerimi sunuyorum.

⁷⁹ Muhallefat kayıtlarında cariyelerin konumlandırılmasına dair benzer bir örnek için bkz. Emine Dengeç, "Kılıçtan Tüfeğe: Mirahur Osman Ağa'nın Yaşamından Değişim İzleri", *Turkish Studies* 13, no. 8 (2018): 60.

bir dönemin zihniyet dünyasının, ekonomik dinamiklerinin ve kültürel eğilimlerinin de çözülmesine imkân sağlamaktadır.

Kaynakça

1. Arşiv Vesikaları

1.1. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, AE.SOSM.III., 6/356.

BOA, C.AS., 20/864, 16 M 1233.

BOA, İ.Ş.D., 69/4084, Lef-1, 7 L 1300.

BOA, TS.MA.d., 714, vr. 1-2-3-4-5-6.

BOA, TSMA-e, 464/17, Lef-2.

2. Diğer Vesikalar

İSAM Kütüphanesi Arşivi, *Tercüman Gazetesi Arşivi (TGA)*., 05-a-65-1., s. 47.

3. Referans Kaynaklar

- Abdülhak Molla. (2013). *Târîh-i Livâ* (M. Yıldız, Haz.). Ankara: TTK Yayınları.
- Açıkel, A., & Alkoç, Ş. S. (2024). Osmanlı'da erkek giyiminde kürk kullanımı ve kürk çeşitleri: Tokat örneği (1771-1830). *History Studies*, 16(3), 337–353.
- Akgündüz, A. (2000). İcâreteyn. *DİA*, 21, 389–391.
- Aksoy, H. (1995). Esrar Dede. *DİA*, 11, 432–433.
- Akyılmaz, S. G. (2008). Osmanlı Devleti'nde yönetici sınıf açısından müsadere uygulaması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 389–420.
- Ali Seydi Bey. (1330). *Kamus-i Osmani*. İstanbul: Matbaa ve Kütüphane-i Cihan.
- Arpağuş, H. K. (2001). Kara Dâvud. *DİA*, 24, 359.
- Bakır, M. B. (2022). *II. Mahmud'un gölgesinde Kanun-ı Kadim'in yeniden inşası: Tanzimat-ı Hayriye*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Başaran, A. G. (2001). *Osmanlı mimarisi için kaynak Hadikatü'l-Cevâmi' incelemeli metin çevirisi (II. Cilt)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Gökpinar, B. (2022). Şam Valisi Topal Yusuf Paşa'nın muhallefatı (1716). *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 130–150.
- Bingöl, S. (2004). İstanbul'da 1829 nüfus sayımı ve bazı mahallerin Müslüman nüfusu üzerine bir inceleme. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 23(36), 43–60.
- Bozkurt, F. (2013). Osmanlı dönemi tereke defterleri ve tereke çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11(22), 193–229.
- Bozkurt, F. (2011). *Tereke defterleri ve Osmanlı maddî kültüründe değişim (1785–1875 İstanbul örneği)* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Canatar, M. (n.d.). İstanbul'un nahiye ve mahalleri (1453–1923). In *Büyük İstanbul Tarihi* (Vol. 3, pp. 218–245).
- Çuhadar İ. A. (1987). *Tarih-i Enderun* (Çev. C. Kayra). İstanbul: Güneş Yayınları.
- Demiroğlu, A. (1992). Burhân Kâtı. *DİA*, 6, 432–433.
- Devellioğlu, F. (2017). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dingeç, E. (2011). 18. yüzyılın ikinci yarısında saray atlarının binit takımları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(20), 1–20.
- Dingeç, E. (2018). Kılıçtan tüfeğe: Mirahur Osman Ağa'nın yaşamından değişim izleri. *Turkish Studies*, 13(8), 51–64.
- Eroğlu, M. (1997). Havâssü'l-Kur'ân. *DİA*, 16, 522–523.
- Görür, C. (2023). XVIII. yüzyılda bir Enderun-ı Hümayun ağası Kahvecibaşı Nakşî Mustafa Ağa: Muhallefatı ve vakfıyesi. *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8(Özel Sayı), 2583–2644.

- Gül, Ş. Ş. (2025). Tekfurdağı (Rodosçuk) Âyanı Osman Ağa ve muhallefâtı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 42, 107–128.
- Gündoğdu, Y. (2019). *19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı toplumunda servet unsurları ve giyim kuşam kültürü (Manisa örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Hâfız H. İ. A. (2011). *Osmanlı Sarayında gündelik hayat (Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye)*. İstanbul: Kitabevi.
- İnal, İ. M. K. (1982). *Son Sadrazamlar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (2010). eş-Şifâ. *DİA*, 39, 134–138.
- Karaca, Y. (2022). Hattat Mehmet Şakir'e ait En'am Şerif'in muhtevası ve yazma kitap sanatları açısından incelenmesi. *Lale Kültür Sanat ve Medeniyet Dergisi*, 5, 78–89.
- Karaismailoğlu, A. (1989). Altıparmak Mehmed Efendi. *DİA*, 2, 542.
- Koçu, R. E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Küçük, S. (1995). Enderunlu Fâzıl. *DİA*, 11, 188–189.
- Küçükaşçı, M. S. (2009). Seyyid. *DİA*, 37, 40–43.
- Lajos, F. (1979). XVI. yüzyılda taşralı bir Türk evi. *Bellekten*, 43(170), 457–480.
- Martı, H. (2011). et-Tarîkatü'l-Muhammediyye. *DİA*, 40, 106–108.
- Melek, H. (2003). *Haremde mahrem hatıralar* (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Oğlak Yayınları.
- Mustafa, Y. (2025). *Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (1871–1813)* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Osmanzâde Ahmed, T. (2013). *Hadîkatü'l Vüzerâ ve Zeylleri 3* (Haz. M. Arslan). İstanbul: Kitabevi.
- Öğün, T. (2006). Müsâdere. *DİA*, 32, 67–68.
- Özcan, A. (1991). Âşıkpaşazâde. *DİA*, 4, 6–7.
- Özcan, T. (2020). Muhallefât. *DİA*, 30, 405–406.
- Özen, M. E. (1980). Türkçe'de kumaş adları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 33(3), 309–316.
- Özger, Y. (2007). Trabzon Valisi Hazinedârzâde Süleyman Paşa'nın muhallefâtı. *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 93–122.
- Özgül, İ. (2019). Osmanlı Devleti'nin muhallefât politikasına dair tespitler (Beyazid Sancağı örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 365–380.
- Öztürk, T. (2008). Trabzon Valisi Vezir Abdurrahman Paşa'nın muhallefâtı (1728–1730). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 18, 9–50.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih ve terimleri sözlüğü* (Vols. 1–3). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pamuk, Ş. (2000). *İstanbul ve diğer kentlerde 500 yıllık fiyatlar ve ücretler*. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Sel, G. Ö. (2021). Kefelî Hüseyin Efendi ve Bustân-Efrûz-ı Cinân Der-Şerh-i Gülistân isimli eseri. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 76–90.
- Sunay, S. (2020). Bir hanedan damadının yaşam tarzı ve standardı: Ahmed Fethi Paşa'nın terekesi. *Bellekten*, 84(300), 754.
- Şahinalp, C. (2024). *Osmanlı devlet adamlarından Muhsinzade Abdullah Paşa'nın muhallefâtı ve kapı halkı (1660?-1749)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Taşkın, O. (2019). Sultan I. Abdülhamid'in adamı Karavezir Seyyid Mehmed Paşa'nın hayatı ve muhallefâtı. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(3), 546–571.
- Telci, C. (2007). Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılda muhallefât ve müsâdere süreci. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(2), 145–166.
- Terzioğlu, F. (2020). İsmail Sâdık Kemâl'in Delâilü'l Hayrât Şerhi: Rûh-ı Kemâl. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 10, 57–77.
- Tüccar, Z. (1994). Edebü'l Kâtib. *DİA*, 10, 410–411.
- Türkal, M. K. (2019). Erzurum Valisi Şahin Mutafa Paşa'nın muhallefâtı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Dr. Fuat Sezgin Özel Sayısı*, 283–295.
- Uludağ, S. (1994). Delâilü'l Hayrât. *DİA*, 9, 113–114.

- Ünlü, E. (2018). 18. yüzyılda Osmanlı eliti bir darphane sarrafının muhallefatı: Berdros Nam-ı Diğer Petraki. *OTAM*, 43, 281–317.
- Yaman, A. (2009). es-Siyerü'l Kebîr. *DİA*, 37, 327–329.
- Yazıcı, İ. (2009). Semerkandî (Ebül'l-Leys). *DİA*, 36, 473–475.
- Yıldırım, Y. (2022). Menâkıb-ı Çehâr-Yâr-i Güzîn (Şemsî). [No Publisher Provided].
- Yıldız, K. (2023). Terekeler Neyi Derler? Miras kayıtlarının taşıdığı miras üzerine bir değerlendirme. In *Terekeler Neyi Derler?* (pp. 155–198). İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Yılmaz, A. (2006). Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin. *DİA*, 32, 113–115.
- Yılmaz, A. (2012). Kıyafet ilmiyle oluşturulan eserler ve bu eserlerden seçilmiş örnekler. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 129–139.
- Yılmaz, F. Y. (2012). Tütün. *DİA*, 42, 1–4.